

SUBKULTURA SKINHEADS - KAM AŽ DOŠLY TĚŽKÉ BOTY

Petra Stejskalová

Dunivé basy se ozývají zpoza zdí vesnického kulturáku. Tenký proužek světla prosvítá dekami zavěšenými v oknech. Před domem stojí policejní auto. Jeden z policistů zvědavě nahlíží pootvřenými dveřmi. Zevnitř se během několika-
tého opakování refrénu ozve sborové „Sieg heil“. Policista spěchá k autu a do vysílačky hlásí: „Pošlete posily, máme tady koncert skinheadů!“

To je obrázek, který by velice věrohodně dokresloval situaci z počátku 90. let. Kontroverzní problematika týkající se skinheads¹ je v české odborné literatuře tématem nepříliš často skloňovaným² a možná i z toho důvodu přetrvává její obraz objevující se záhy po Sametové revoluci, tedy image této subkultury jako „holohlavých rasistů“. Subkulturní realita dneška je však odlišná. Kvůli politickým vlivům v průběhu vývoje skinheads v České republice a následné mediální reprezentaci je dnešní pohled na subkulturu skinheads značně zkreslen a veřejnost, díky neznalosti tohoto uzavřeného prostředí, nedokáže určitostí definovat rozdíly mezi pravicovými (či méně levicovými) extrémisty

¹ Označení skinheads nebo skinheadi používám jako univerzální množné číslo pro muže i ženy této subkultury, abych se vyhnula nadužívání lomítkových tvarů skinheads/skingirls.

² V odborné literatuře se skinheads objevují téměř výlučně ve spojení s pravicovým extrémismem [Mareš 2003, 2006]. Okrajový zájem o ne-pravicové skinheads můžeme najít především v několika bakalářských či diplomových pracích.

a ne-politickými skinheads, jakožto nositelé – místy již vycpělého – odkazu britské dělnické mládeže konce 60. let³.

Subkultura skinheads prošla ve světě, ale i v České republice vývojem, který jistým způsobem tuto subkulturu ovlivnil a formoval. Vlivy, sociální i politické, které do subkultury skinheads vstupují, působí na její konzistentnost a proměnu hodnot. Významné jsou také následky, které přineslo využití či zneužití skinheadské image extrémisty. Dnešní podoba subkultury apolitických skinheads s sebou přináší novou formu alternativního životního stylu, který, jak ukáží, se v mnoha místech nekriticky prolíná se středovou kulturou, jinde rebelsky a osobitě překračuje hranice a provokuje.

Prostředí subkultury skinheads je tedy oblastí téměř neprozkoumanou do hloubky své podstaty a po seznámení se s českou literaturou, která se skinheads jakkoliv věnuje, si dovoluji říct, že se nepodařilo proniknout pod popisný povrch. Důvodem může být nevole samotných příslušníků subkultury a možná i nevyřčené obavy výzkumníků z „píchání do vosího hnízda“. Nadešla ale doba, kdy se subkultura mládeže znovu dostávají do hledáčku sociálních věd a já ráda využiji svých získaných zkušeností, abych s použitím konkrétních příkladů popsala specifičnost a základy subkultury, její vnitřní strukturu, přiblížila individuální přístupy jejích příslušníků i hodnoty, které uznávají a případně sdílejí v rámci subkulturního kolektivu, a definovala změny, kterými subkultura prošla jak po ose časové, tak místní. Skinheads jsou často spojováni s politickou aktivitou, a tomuto tématu bych ráda věnovala větší prostor, a na základě odhalení jednotlivých konkrétních politických orientací ukázala, že skinheads netvoří pouze radikálové a extremisté.

3 Jako příklad neporozumění, které se subkulturou skinheads souvisí, mohu uvést článek z Mladé Fronty DNES Antonína Peliška z 26. února 2008 „Neonacisté hajlovali v baru“, kde jsou skinheads spojováni jak s podporu a propagací neonacismu, tak jsou – podle Kláry Kalibové ze sdružení Tolerance a občanská společnost kapely, které na zmiňovaném koncertě zahrály (Operace Artaban, United Rebels a Pilsen Oiqueil) – „zaměřeni spíš levicově. Nedá se říci, že jsou neonacistické.“

PRONIKNOUT DO HLAV „HOLÝCH HLAV“

Sledování a výzkumu subkultury skinheads se věnuji od své bakalářské práce. Je to právě ono „hic sunt leones“ subkultury, které mě k tomuto tématu dovedlo. V první odborné práci byl v mém zájmu hodnotový systém nepravdivých skinheads. S odstupem času jsem si ale uvědomila povrchnost této studie, protože subkultura skinheads není v našich podmínkách homogenní a velice obšírné specifikum „nepravdivové“ se projevilo jako příliš generalizované.

Současná podoba české skinheadské subkultury je rozložena do tří směrů – směr národně socialistický (rasistický), který je však na výrazném ústupu, antifašistický (antirasistický) a apolitický (nepočetnější). Pro jasné vymezení skupiny apolitických skinheads, tedy nepočetnější skupiny představitelů subkultury, považuji za přínosné nejprve představit krátký popis frakcí.

K označení národně socialističtí skinheads dnes řadíme spíše hrstku starších aktivistů, kteří otevřeně podporují myšlenky národního socialismu a zároveň se v minulosti ztotožňovali se subkulturou skinheads po vzoru německých aktivistů. Tito skinheads se pak otevřeně hlásili k extrémistickým uskupením jako např. *Blood and Honour*⁴. Spojení subkultury skinheads s národním socialismem ale na přelomu tisíciletí začalo ochabovat, protože ztěžovalo propagaci národně socialistických politických cílů. Signifikantní bílé tkaničky v botách, znaky symbolizující rasismus či myšlenky Třetí říše byly ve vizáži národních socialistů vyměněny za sportovní oblečení, změnil se i hudební vkus směřující dnes spíše k *hardcoru* (neonacisté jej dnes pojmenovávají *hatecore*). V současnosti v České republice bychom pod pojmenováním Národně socialističtí skinheads našli spíše pateické jednotlivce, než organizovaný celek politicky aktivních skinheads.

Druhou početnou skupinu subkultury vymezované jako skinheads představují antifašističtí a antirasističtí skinheads. K jednomu z antirasistických proudů skinheads řadíme RASH (Red and anarchist skinheads), kteří se hlásí

4 Blood and Honour je původně britská neonacistická organizace, jejíž název znamená v překladu „Krev a čest“, což byl bojový pokřik Hitlerjugend. Hlásí se k odkazu Třetí říše a jeho hlavní činností je organizování koncertů neonacistických kapel, vydávání a distribuce hudebních nosičů, nášivek a časopisů stejného smýšlení.

k myšlenkám anarchismu a komunismu. Nejsilnější základem má tato frakce skinheads ve Francii, v České republice nemá, ani v minulosti neměla hojně zastoupení, neexistuje fungující organizace, která by anarchokomunistické skinheads sdružovala, a to i proto, že míra příklonu k anarchismu či komunismu se jedinec od jedince liší a v rámci označení RASH nepanuje žádná názorová konzistence. Příznivci RASH nezávisle podporují antifašistické aktivity. V rámci hudební scény se pohybují na velmi širokém poli. Uznávají například tzv. *Oili crusi*, jakožto protikladné či velmi vzdálené hudební styly. Všechny tyto styly jsou pak „anarchokomunisticky“ orientované. RASH se vzhledově vyznačují červenými tkaničkami v těžkých pracovních botách, na oblečení často deklarují své politické názory nášivkami či plackami se symboly komunismu a anarchismu.

Další antirasistickou skupinou jsou SHARP (skinheads proti rasovým předsudkům), kteří mají téměř třicetiletou tradici pocházející z amerického New Yorku, kde vznikli jako protiváha národně socialistickým skinheads. SHARP se hlásí k myšlence antirasismu, kterou podporují aktivitami vlastními, případně participací na antifašistických akcích. Neorganizují se ale v pevných skupinách. V Československu se objevují záhy po revoluci v roce 1989. Vzhledem se liší od apolitických skinheads nejčastěji nášivkami s označením SHARP, velká část se jich stylizuje do vzhledu původní dělnické třídy – častěji nosí čepice békovky, kšandy, vyhrnuté kalhoty a košile. Na poli hudebním poslouchají *ska*, skinheads *reggae*, *rocksteady*.

Třetí významnou skupinou skinheads jsou skinheads apolitičtí, kteří se politicky nijak neprofilují, avšak tvoří nejpočetnější skupinu skinheads u nás. Objevují se v České republice jako jakýsi střední proud či kompromis mezi skinheads národně socialistickými a SHARP. Často dospívají k apolitčnosti odklonem od výše zmiňovaných skupin. Příklání se k myšlence ne-rasismu, ale již od 90. let vystupují xenofobně proti přistěhovačům, odmítají homosexuály a další menšiny. Subkulturu skinheads považují za svůj životní styl, za způsob zábavy a udržování tradice.

V současném výzkumu jsem se zaměřila na specifickou a v současnosti v České republice nejpočetnější část subkultury skinheads. Dle vlastních slov členů se jedná o subkulturu ne-politickou. Členové svou identitu nekonstituují nějakou

výslovnou ideologií, ale definují se spíše společným prostorem, scházejí se na společných akcích a vytvářejí tak poměrně uzavřenou skupinu.

Jako velice důležitou metodu jsem objevila nutnost zúčastněného pozorování, abych se vyhnula problémům, se kterými se v kritice potýkají první výzkumy této subkultury. Hebdige [1979], jakožto pionýr výzkumu skinheads, analyzuje subkulturu pouze na základě obsahové analýzy medií, sémiotické analýzy a nepokouší se o zúčastněné pozorování, hloubkové rozhovory či jakýkoliv jiný kontakt s příslušníky skinheads. Vzniká tak velice obecný popis, který sice představuje první průlom (uvedení) do tématu, nedá se však brát za 100% relevantní ve vztahu k žitému životnímu stylu, právě kvůli absenci hlubšího kontaktu se subkulturou.⁵ S podobným problémem se, dle mého názoru, potýká i Smolík [2010], který ve své práci předkládá stručný popis subkultury skinheads, avšak i přes deklaraci rozhovorů a zúčastněného pozorování působí data povrchně a jako celek tvoří spíše generalizovaný popis z pozice nezúčastněného badatele.

Vzhledem ke svým přátelským vzbám na antifašisticky a levicově orientované SHARP jsem měla vstup do skupiny apolitických skinheads poněkud ztížený. Ne-političtí skinheads jsou nedůvěřiví k uskupením jakkoliv antifašisticky směřovaným, leckdy jsem se tak setkala s otevřeným nepřátelstvím, ačkoli jsem svou příslušnost k jakémukoliv sdružení či iniciativě během času stráveného v prostředí subkultury otevřeně nedeclarovala. Dotazování, ačkoliiv při jakémoliv zmínce o politice ostře reagovali, že je toto prostředí nezajímavé, projevili naprosto překvapivé znalosti různých hnutí a extremistických uskupení i jejich představitelů. I přes handicap mé politické angažovanosti se mi díky vzbám na několik informátorů podařilo do této části subkultury víceméně proniknout. Zúčastnila jsem se zhruba desítky koncertů a setkání v hospodách, s některými dotazovanými jsem strávila více času neformálními rozhovory pro získání větší důvěry a lepší pochopení individuálních postojů k subkulturě.

Výběr dotazovaných byl na základě tohoto pozorování usnadněn. Zaměřila jsem se na poměrně uzavřenou skupinu asi 100 apolitických skinheads, kteří se pravidelně scházejí na hudebních akcích. Většina z nich pochází

5 O mikro přístupu a zúčastněném pozorování více např. Jenks [2005], William Foote Whyte [1981].

z Prahy, ale ne všichni. Jsou to právě koncerty, kam se tito lidé sjíždějí z celé republiky. Vzhledem k věkovému složení této skupiny a na základě předchozích zkušeností⁶ jsem se rozhodla zaměřit se především na příslušníky subkultury ve věku nad 23 let. Výběr jsem provedla pomocí metody sněhové koule, tedy získáváním nových respondentů nominováním osob, které mi už byly známy. Nultou fází mi byl dlouhodobý informátor, který mi na základě popisu mé představy a následném postupu výběru doporučil další apolitické skinheads, kteří dle jeho mínění reprezentují subkulturu v její „pravé podobě“, tedy tak, jak ji interpretuje on sám. Přátelství s tímto informátorem se na počátku výběru dotazovaných projevilo jako velice užitečné. Bylo totiž pro další dotazované jakousi zárukou, že nejde o falešný výzkum nebo snahu o diskreditaci subkultury z levicových či jinak politicky angažovaných kruhů. Pro mě byl tento postoj vcelku pochopitelný, na druhou stranu působil dojmem nejistoty a částečně snahy skutečně něco skrývat. Později se ale ukázalo, že dotazovaní odpovídali velice otevřeně a očekávané zkresení způsobené mou „pověstí“ se, dle mého názoru, neprojevilo. Vlákna získávání dalších příslušníků subkultury pro rozhovor se rozeběhla především směrem k aktivním lidem, kteří organizují koncerty, vydávají alternativní média nebo jsou členy hudebních kapel.

Hlubkové rozhovory byly vedeny převážně s muži (10 mužů, 1 žena – navíc mladší než průměr dotazovaných mužů). Neochotu žen k poskytnutí rozhovoru přikládám především tomu, že jsem žena výzkumnice, a nevolí reprezentovat subkulturu, ve které mají jako ženy méně aktivní postavení a ve které se pohybují spíše okrajově, a proto mohou mít pocit nejistoty svých argumentů. Na druhou stranu ale tento poměr odpovídá skutečnému poměru mužů a žen v celé subkultuře (usuzuji tak ze zúčastněného pozorování, participaci na aktivitách subkultury a z výpovědí dotazovaných), takže považuji tento vzorek i tak za reprezentativní.⁷

6 V mé bakalářské práci [Stejskalová 2008] se ukázalo, že mladší příslušníci skinheads jsou spíše nezainteresovaní a neparticipující, beze zbytku se v subkultuře pohybovali méně než dva roky a na položené otázky odpovídali více prostřednictvím klíše než na základě vlastní zkušenosti, tu postrádali.

7 Pro lepší ilustraci přidávám ještě pár citací z rozhovorů a dotazníků získaných před tímto výzkumem – Linda, Klára, Pavla.

Kromě vedených rozhovorů a zúčastněného pozorování jsem podrobila analýze také současná alternativní média – ziny (tištěné i webové), inspirovala jsem se i v hudebních textech kapel, které mi dotazovaní doporučili jako stěžejní pro jejich subkulturu a v neposlední řadě jsem čerpala, ačkoli spíše povrchně, z internetu, jakožto nevyužívanějšího prostředku komunikace mezi všemi skinheads roztroušenými po celé republice.

Po stránce odborné literatury se snažím pracovat s vyčerpávajícím množstvím informací, kterých, zejména v českém prostředí, není příliš. Kromě prací odborných výzkumníků existuje o subkultuře skinheads také autentická literatura. Nejobsáhlejší je práce George Marshalla z 90. let, která popisuje britskou subkulturu skinheads zevnitř pohledem zúčastněného pozorovatele. Najít můžeme i beletrii⁸ či poměrně rozsáhlou filmografii⁹ a dokumentární pořady o skinheads.¹⁰

KDE SE VZALI SPRÁVNÍ CHLAPCI SE ŠPATNOU POVĚSTÍ?

Přestože je historie subkultury skinheads dobře známou a popsanou záležitostí¹¹, reinterpretaci jejího vývoje v České republice samotnými dotazovanými považuji za velice důležitou pro demonstraci toho, k jaké myšlence a k jakému odkazu se dnešní skinheads napříč všemi frakcemi hlásí. První snahy o utváření subkultur se v Československu odehrály koncem 70. let. Viceméně šlo o subkulturu punkovou, o které bylo přístupné větší množství informací ze zahraničí¹². Ale někteří punkeři, kteří přicházeli z vojny s oholenými hlavami, nalezli zalíbení také v subkultuře skinheads a přejali její image a v oficiálních středoproudých médiích popsané hodnoty. Mládež se inspiroje především

8 „Skinheads“ – John King 2007, „Football factory“ – John King 1996.

9 „Quadrophenia“ (1979), „Made in Britain“ (1982), „Suburbia“ (1983), „Oi! Warning“ (1999), „This is England“ (2006), „Skins“ (2008).

10 „Skinheads attitude“ (2003), „Bulldog Boys“ (ČT2 – OKO, 1996), „Skinheads v české republice v 90. letech“ (archiv ČT2).

11 Popisu historie subkultury skinheads ve světě se věnují např.: Marshall [1993, 1995], Pětloky [2001], Vašíček [2003], Stejskalová [2008].

12 Dříve vznikly i české punkové kapely: Visací zámeček 1982, ZNC 1984, El E 1987, SPS 1988 oproti tomu skinheads: Orlik 1988, Valašská liga 1989, Vlačka 1995, The Protest 1998.

prvními kompletnějšími informacemi, které se objevily ve článku o skinheads v časopise 100+1¹³. První náznaky subkultury skinheads se tedy v Československu objevují už kolem roku 1987, tedy s dvacetiletým zpožděním oproti době jejího vzniku ve Velké Británii. O pár let dříve vychází i pár článků o anglických fotbalových chuligánech, kteří jsou vykreslováni jako násilníci a stejně jako ve zmiňovaném článku zde figuruje především rasismus jako jeden z hlavních atributů holohlavých výtržníků. Záměrně negativní popis mládežnických subkultur v Československých médiích byl systémovou propagandou, která proti revolující mládeži bojovala typickými argumenty o zkaženosti všech vlivů západního světa. Popisovala skinheads jako nacionalisty, rasisty, šovinisty, násilníky a agenty napojené na západní pravicové politické strany, tedy nepřátele prorusky orientovaného státního režimu. Kvůli nedostatku informací se mládež přizpůsobila obrazu podávanému médii a vzala takto popisovaný životní styl skinheads za svůj. Jelikož v řadách mladých lidí panoval silný antikomunismus, nebyly hákové kříže a zdvihání pravice výjimkou, částečně jako provokace a odpor proti vládě a systému, částečně jako náznaky neonacismu, který se nutně musel objevit jako důsledek rasismu. Média¹⁴ píšou o skinheads pouze jako o fašistických a neonacistických skupinách, a to i v době porevoluční, kdy by již bylo možno konfrontovat tento pohled s informacemi proudícími ze západního světa.

Mládež – vesměs punkrockeři – která se identifikovala se subkulturou skinheads, avšak nechtěla se smířit s jejím pravicovým modelem, koncem 80. let přišla do nepřímého kontaktu se zahraničními kapelami (především 4skins, Evil skins, Madness, Business, Blitz, The Specials), které měly blízký vztah ke skinheadske subkultuře. Při hlubším zájmu o ně pak začala zjišťovat, že pravicový proud skinheads není jediný. Objevila se vazba na černošské vlivy v kontrastu s jižanskými vlajkami, které si čeští skinheads přišivali na letecké bundy – bombers. Jako nezbytný pro rozvoj subkultury se později ukázal i koncept se zahraničními skinheads, protože informace bylo možno zjišťovat téměř

13 100+1 Zahraničních zajímavostí v čísle 18/1986, pod titulem „Holohlavci, to jsou pane, chlápci“ popisuje pravicovou odnož subkultury skinheads.
14 Např. Vlasta, ročník 44/1990 č. 25, str. 15–17.

výlučně ze zahraničních časopisů – *fanzinů*¹⁵. Po revoluci dochází u některých punkerů k rozčarování ze zprofanovanosti jejich subkultury. Mládež prolamující Železnou oponu hledá seberealizaci prostřednictvím výstřednosti a stávající punkeři masivně nacházejí ve skinheads nový, neokoukaný a provokativní styl.

Později se začíná vytvářet nerasistická odnož skinheads, sdružená kolem BBBB (Bulldog Boot Boys Crew)¹⁶, která o své místo bojuje tvrdými střety s pravicovými – rasistickými skinheads, kteří se v tu dobu počítají na stovky, oproti hrstce tradičních skinheads, tehdy ještě hlásících se k myšlence SHARP¹⁷. Rasistická radikalizace rasistických tendencí mezi mladými holohlavci se zdá být logickým důsledkem nových poměrů. Otevření hranic přivedlo do země velkou vlnu přistěhovalců, jejichž vyšší kriminalita byla společností negativně reflektována a českou veřejností se začala šířit xenofobie, v praxi podporovaná násilím skinheads. Velké podpoře se těší zejména SPR-RSČ (Strana pro republiku – Republikánská strana Čech), především pro svou proti-cikánskou a proti-imigrantskou politiku, a právě takto vyprofilované politické straně dělají skinheads bodyguardy a pomáhají s její propagací [Fiala 1998: 223–224]. Na oplátku pak předseda strany obhajuje jejich rasistické projevy [Fiala 1998: 218–219]. Skinheads se také objevují v vzniku několika občanských nebo politických uskupení, povětšinou vzešlých z odnože tzv. kališníků¹⁸, jako např. Vlastenecká liga nebo Jednota Kalicha¹⁹. Apolitičtí skinheads se v té době soustředí na pořádání koncertů, závalu, fotbal. Media však tento kontrast nezachycují a všechny frakce skinheads zůstávají na dlouhou dobu vnímány jako Hitlerovi pohrobci. Někteří současní apolitičtí skinheads vidí právě v pozadí způsobu vývoje rozšíření jejich subkultury důvod, proč je společnost vnímá jako něco nekorektního, co nedokáže akceptovat.

15 Např. Skintonic, Skin Up, Der Springende Stiefel, Pure Impact, Skinhead Sosnowiec, Oi! Reka.

16 Více o SHARP a Bulldog Boot Boys viz Bastl [2001] nebo autentický dokument České Televize OKO, 1996, vedoucí projektu Fero Fenič, režie Dan Włodarczyk.

17 SkinHead Against Racial Prejudice – tedy Skinheadi proti rasovým předsudkům.

18 Čeští vlastenci hlásící se k odkazu husitského období.

19 Obě zmíněná sdružení se objevují v roce 1993 a dnes již nefungují.

JEŠTĚ STÁLE VĚŘÍME, ŽE JE MOŽNÝ BÝT SKINHEADEM AŽ DO SMRTI, HOLOU HLAVU MÍT 23

Abychom pochopili subkulturu apolitických skinheads, je nutné podívat se na základní kameny, které všechny příslušníky subkultury spojují. Je to především vzhled, který bezpochyby hraje v subkulturách, skinheads nevyjímaje, důležitou roli. Nejznámější je klasický obraz skinheada tvořený holou hlavou, ohnutými kalhotami, kšandami, košilí a těžkými botami. Jde o pokračování v tradici oblečení britské dělnické třídy, kombinované s drahými snobskými značkami. Jako doplňky se používají placky s různou tematikou (kapely, vlajky, fotbalové kluby,...), nášivky, pásky, dívky nosí specifické účesy (*feathercut*), sukně, kabelky. Samozřejmě nesmí chybět také tetování s rozmanitou tematikou od skinheadských a vlasteneckých motivů, „oldschool“ vizáže vlaštovek, kostek, hvězd přes vikingské drakary a bohy až po tetování s čistě osobním obsahem. Winge [2003] tvrdí, že proces zdobení těla je stejně důležitý jako jeho efekt. Z pozorování pak vyplývá, že apolitičtí skinheads mezi sebou diskutují motivy tetování, za tatery jezdí přes celou republiku, tetování je považováno za rituál.

Nové subkulturní trendy přináší inovace v oblasti oblečení, často se můžeme setkat s konceptem „brikoláže“. Clarke jí nazývá rekontextualizací a novým uspořádáním objektů pro vyjádření nových významů [Clarke 1976]. Do Československa už je ale styl dovezen a využíván téměř beze změn, jedinou rekontextualizaci můžeme spatřovat ve využití armádního oblečení ranými skinheads, které se jinde ve světě, dle mého názoru, neobjevuje v takové míře. „Dále to samozřejmě výrazně ovlivňuje i můj šatník a vzhled celkově. Nevím, jestli bych si jinak kdy oblékl kšandy“ (Michal, 21 let). Styl oblékání představuje formu odlišení od mainstreamu, ale i od dalších subkulturalistů, je vnímán jako forma jedinečnosti a autentičnosti [Muggleton 2002]. Ačkoliv jsou móda a vzhled značně kodifikované, neexistuje přísné pravidlo, jak má skinhead vypadat. Dle dotazovaných nezáleží na ceně oblečení (spíš na jeho úpravnosti), protože jsou to hlavně názory a postoje, co dělá člověka skinheadem. „Nemusí

23 Část textu písně „Skinhead tady je“ kapely Operace Artaban.

V průběhu 90. let se postupně podařilo vybudovat poměrně silnou základnu nepravavicových skinheads, objevují se i skinheads antifašisticky či levicově orientovaní s vazbami na Antifašistickou akci²⁰. Kolem roku 2000 však dochází k rozkolu uvnitř ne-pravicové subkultury, která se po jednom konfliktu mezi vydavatelem *zinu* Riotnews a vydavatelem *zinu* Bulldog rozděluje na levicovou – ta se víceméně rozpouští do antifašistických aktivit – a tradiční, která se uzavírá do nepolitického kruhu, profiluje se jako proti-levicová a uchyluje se k provokaci prostřednictvím pravicových témat. Tentokrát však již ne tak radikálně jako rasisté z počátku 90. let. Tím se apolitičtí skinheads dostávají do hledáčku antifašistických organizací, které je pojmenovávají jako pravicové skinheads a veřejnost je nadále neschopna skinheads jakkoliv kategorizovat.

Společnost a státní aparát se o problematiku skinheads přestávají zajímat ve chvíli, kdy národní socialisté mění taktiku a opouštějí skinheadskou image²¹. Apolitičtí skinheads se dnes zaměřují především na hudbu a udržování kultury²², a to spíše v ústraní. Sami dotázání příslušníci subkultury mají pocit, že s jejich názory nebo s tím, co dělají a jak žijí, nejsou nikomu nebezpeční, tak jako jsou politické extremistické skupiny, které usilují o svržení státu a nastolení diktatury. Dle výpovědí si apolitičtí skinheads jako subkultura žijí svůj život a prioritou jsou oni sami, rodina a nejbližší přátelé, ne stát nebo veřejné mínění. „Všechno je dělaný více méně pro ty ostatní akorát. Ať už jde o koncerty, kapely, weby, fotbalky, grilovačky. Že my se jako nesnažíme nikomu říkat, my jsme ti hodní nebo my jsme ti špatní. My si žijeme pro sebe v podstatě a ten zbytek nás nezajímá“ (Peddy, 26 let).

20 Založena v České republice v roce 1996. „Antifašistická akce (AEA) se zabývá propagačními, informačními a praktickými formami boje se všemi autoritářskými ideologiemi a skupinami usilujícími o jakékoli formy útlatku, v první řadě s neonacismem a ultrapravicí.“ Více viz www.antifa.cz.

21 Více o distancování od skinheadské image http://www.radicalboys-fbrux.com/new_page/nclanky.php?id=174, ověřeno ke 14. 1. 2010

22 Skinheads se o subkulturu velice často vyjadřují jako o kultu, což na mě působí jako náznak uzavřenosti této společnosti, určitě duševní souznění participantů a téměř uctívání jakéhosi génia těch 40 let, které subkultura přežila.

to být značkový oblečení, stačí, když to bude mikina z hrabáku, na kterou si našiju to, co o mně jako o osobnosti vypovídá. Ačkoliv mi dělá hrozně dobře, když si koupím Lonsdale harringtona, nebo Fred Perry triko nebo polo, a hraje to pro mě roli v tom, že se chci odlišit od toho tupýho šedýho stáda, jako tahle společnost bezesporu je. Hrozně mě to hřeje na srdíčku, když sem vyčištěnej, vyžehlenej a vyjdu mezi lidi a můžu reprezentovat styl, kterej mi dělá hrozně dobře“ (Petr, 27 let). Nelze však zapominat, že prostřednictvím vzhledu dochází k přijmutí a přiznání identity. Nejde pouze o rozlišení mezi příslušníky různých subkultur, ale také o usnadnění orientace uvnitř subkultury samotné. Připomenout můžeme diferenciaci prostřednictvím barvy tkaniček v botách, barvy bomberu, dříve rozlišení podle délky vlasů [Novotná, Dvořák 2008].

Skinheads všeobecně s úsměvnou kritikou považují sami sebe za „dandy“. Stejně jako původní britští skinheads, kteří strávili většinu pracovního týdne v montérkách, využívají během týdne méně stylové vzezření, na společné akce pak chtějí být elegantní, styloví. „Každý tradiční skinhead odjakživa rád vypadal čistě a úhledně. Mohl pocházet z nejhudší sociální vrstvy, mohl makat v docích nebo ve fabrice a rodiče mohli být nezaměstnaní a mohl bydlet skoro ve slumu, ale když šel ven, tak vypadal a byl vymóděný. Vždycky“ (Vlad, 34 let).

První změnu v oblékání prožili čeští skinheads počátkem 90. let, kdy do České republiky začalo proudit zboží ze zahraničních trhů a české vojenské karnady, levné bombery a maskáče mohly být nahrazeny ve větší míře značkovým zbožím jako například Ben Sherman, Fred Perry, Everlast, Lonsdale²⁴. Pozůstatky vzhledu z doby Orlika dnes najdeme spíše na venkově u mladších skinheads, kteří se v novém prostředí teprve rozhlíží.

I dnes móda apolitických skinheads zažívá renesanci²⁵. Klasický vzhled je z části nahrazen pohodlnějším vzezřením sportovním a *casual*, které se přejímá od fotbalových fanoušků zvaných hooligans. Těžké boty s okovanou špič-

24 Jak píše Marshall [1995], značkové oblečení bylo ve Velké Británii 60. let dokladem toho, že i muži z dělnických poměrů si mohou dovolit vypadat vkusně a upraveně. Po celotýdenním chození v pracovním oblečení pak o víkendech vyrazili okolí dech dráhými džínami Levis, Wrangler nebo Lee a košilemi Ben Sherman, Brutus nebo Jaytex – „Bezcibyný šaty, největší frajer v celé ulici.“

25 Srov. Mareš, M. [2001b]: *Trendy od Temže*, in. Reflex č. 21, 2001, 40–41.

kou jsou vyměněny za pohodlnější a v nazouvání i praktičtější tenisky. „Mně se to líbí, když je to tradiční, ale nemůžu v tom chodit celý tejdén. Když ráno vstanu a chci jít do práce, tak se snažím se co nejdýl vyspat a ne abych se půl hodiny šněroval s botama, který v práci zase sundám, takže si radši vezmu tenisky, rifle, mikinu a valím“ (Duchin, 24 let). Častěji se také objevují trika s motivy kapel, od punku převzaté okované pásky, *hardcore* pak skinheads inspirované piercingy. Na druhou stranu si jiné subkultury vypůjčují část vzhledu od skinheads [Novotná, Dvořák 2008].

HUDBA MÍSTO POLITIKY

Dalším neopomenutelným signifikantním znakem celé subkultury skinheads je jednoznačně hudba. Právě skrz hudbu se většina skinheads do prostředí subkultury dostane. Vedle oblečení je de facto základním stmelujícím kamenem, ústředním tématem konverzace i *zinnů*, sdílenou aktivitou v mnoha formách. Hudba provází subkulturu skinheads od jejího vzniku a vzájemnou interakcí se hudba i subkultura vyvíjejí.

Už v chicagské škole je hudba odhalena jako jedna z dimenzí subkulturní aktivity a identity [Cressey 2008]. Brzy je jí i ve výzkumu věnována dostatečná pozornost a stává se předním tématem [Becker 1963]. Současní výzkumníci identifikovali celou síť hudební kultury, která se vyznačuje zvyšující se schopností mladých vytvářet svou hudbu [Bennet 2001], nepsanými doporučeními, jaké hudební žánry v rámci subkultury poslouchat [Kahn-Harris 2007] a popisem způsobů, jak probíhá identifikace s hudbou [Bennet 2000].

Hudba je v subkulturách prostředkem sdělování i sdílení hodnot, názorů a pocitů. Specifická prostředí, která hudba vytváří (koncerty, festivaly, ...) jsou místem seznamování, sblížování. Zároveň vlastní provozování hudby může být pro člověka prostředkem seberealizace, potvrzení identity, budování prestiže či vyjádření protestu. Komunikace o hudbě pak funguje jako rychlý diagnostický prvek při zjišťování názorů a postojů [Macek 2003: 41].

Na počátku hudební historie skinheads stálo jamajské *ska*, jakožto produkt spojení amerického *rythm and blues* s dechovými jazzovými nástroji [White 1998]. Postupně spolu s jamajskými přistěhovalci tato hudba (tento mix

hudebních stylů) proniká do Velké Británie, kde se modifikuje do různých variací od *rocksteady* přes *skinhead reggae*. V druhé polovině 70. let se na scéně objevuje punk, který po své brzké komercializaci alternuje *streetpunk*, ze kterého pak vzniká hudební styl *Oi!*. Paralelně s tím vzniká ještě styl *two-tone*, směšice *ska* a punku.

Ska dnes většinou není populární mezi apolitickými *skinheads*. Jeho kritické tvrdí, že jde o záležitost zkomercializovanou a zprofanovanou k antifašistickým účelům, které se zaostrují pouze na spojení černé a bílé rasy, nikoliv na opravdové kořeny tohoto hudebního stylu původně určeného pro „*streetkids*“. *Ska* je dotazovanými apolitickými *skinheads* považováno za zábavu náctiletých studentů. Podobá se více jiné subkultuře, tzv. *rastafariánství*, což je důvod, proč jej i *skinheads* druhé vlny se sklony k tvrdší a agresivnější muzice opustili a nahradili vlastním stylem tzv. *Oi!*. Avšak i z druhé strany, tedy od současných tvůrců *ska* hudby nejsou reakce na případnou přítomnost apolitických *skinheads* pozitivní. „Zažil jsem *ska* koncert, kam jsem přišel, a spousta lidí se na mě koukalo, co tam jako dělám“ (Hawk, 25 let). Někteří dotazovaní ale navštěvují tzv. *skaparády*, kde je pouštěna reprodukováná *ska* hudba z gramofonu.

V České republice vznikají kapely hrající *Oi!* v období okolo Sametové revoluce. Kulturní kapelou se stává Orlík, který však hraje pouze 2 roky, ve stejné době je doprovázen rasistickými projekty Vlajka, Bráník, Valašská liga. Protiváhou jim stojí kapely složené z apolitických *skinheads* jako např. *ne-rasistický The Protest*, *FistBois*, *Jablonecký protest* (později *Patria*) a další.

V dnešní době jsou neaktivnějšími kapelami apolitických *skinheads* *Opera Artaban*, kterou s její několikaleťovou historií označují dotazovaní *skinheads* za jednoznačně nej kvalitnější, dále pak *The Riot*, anglicky zpívající pražská kapela *Disdainful*, plzeňský *Pilsner O'quell*, mladší generaci pak zastupuje další pražská skupina *Prohibice* a nakonec jsou zde punkeři, hrající mimo jiné i pro apolitické *skinheads* – *Normals*?!

Dotazovaní *skinheads* poslouchají většinou hudbu tvořenou v rámci jejich subkultury, tedy právě *Oi!*, které dle jejich slov vystihuje jejich osobnost, jejich *skinheadství*, ale někteří si poslechnou i *hardcore*, *metal*, *punk*, méně často *ska*. Muzika je tvrdá, od tříakordových motivů po kytarová sóla, působí agresivně, ale setkáme se i s „ploužáky“.

Preferované jsou apolitické kapely, oceňované pak vlastenecké texty. Hudební stránka je však důležitější než obsah textů, proto apolitičtí *skinheads* často poslouchají i kapely extrémistické. „...když je to extrémně pravícová kapela a zpívají: rozpalte pece tak to neposlouchám. Z tohohle se mi zvedá kýbl. Ale tak do nějaký míry. Tam jde spíš o tu muziku. Spousta těch kapel tam hraje výbornou muziku“ (Hawk, 25 let). Texty vyhledávají, snaží se jim rozumět, ale pokud jde o kvalitní hudební projev, přimhouří někteří oči. Za kvalitnější považují hudbu pravícovou, která je však občas produkovaná pouze pro peníze a vytrácí se z ní „opravdovost“ kultu. Klíšé (*Sieg Heil* apod.) a oslavám nacismu či komunismu, které se v textech objevují, se smějí, některé pravícové texty ale umí ocenit, pokud jde o, v jejich očích, oprávněnou kritiku. „Některé písničky mají vložene... jako rozpalte pece, tak to je pro mě jako demontní. Ale třeba písnička *Návštěva*²⁶, tam zase zpívají pravdu. Nebo podle mě pravdu o přístěhovalcích do Evropy“ (Lukáš, 27 let).

Skinheads všeobecně jsou také vášnivými sběrateli originálních hudebních nosičů. „Jo, tak určitě jsem šťastnej kdykoliv když přijdu domu a na stole leží nějaká zásilka s nějakou promo věcí na recenze a tak, to jsem teda v sedmém nebi. Udělám si chvilku pohody, kdy to rozdělám, pomaličku vytahuju...“ (Petr, 27 let). Sbírký sahají od kazet, přes CD, až po tradiční vinyly. Často jde o kompletní diskografie oblíbené kapely, vyhledávání rarit a nízkonákladových vydání. Sběrání hudby je také otázkou podpory a udržování subkultury. Vydávání CD není záležitostí výdělečnou, koupě pak představuje podporu interpretu, který vydání platil z vlastní kapsy. Nosiče, které se nedají sehnat v České republice, si zájemci objednávají ze zahraničí, případně nakupují v zahraničních obchodech nebo na koncertech, a to většinou přímo od kapel. Pokud pak jde o kapely extrémistické, přidávají tyto kontakty (podpořené velkou

26 Dotazovaný mluví o kaple Krátký proces, která se začala formovat již v roce 1987 a je legendou československé neonacistické scény. V jejich textech se objevují rasistické, fašistické a nacistické projevy. Nechybí obdiv k fašistickému slovenskému státu (1939–1945) a nenávist k Židům (v jednom textu jejich písně zpívají doslova: „...rozpálíme pece a ostané len dým...“). V roce 1999 došlo k rozpadu kapely a většina členů přešla do stále funkční další neonacistické hudební kapely s názvem *Judenmord*. Píseň *Návštěva* hodnotí negativně šíření černošské, asijské a arabské kultury do Evropy.

zálibou fotit se s interprety kapel) na důvěryhodnosti tvrzení o vazbách apolitických skinheads na takto orientované aktivisty.

Koncerty jsou hlavním místem setkávání a největší zábavou této skupiny apolitických skinheads z celé republiky. Někteří dokonce nadneseně tvrdí, že lepší než dovolená u moře je pořádný koncert dlouho očekávané kapely (Duchin, 24 let). Koncerty jsou organizovány samotnými příslušníky subkultury, málokdy jsou výdělečné. Zvány jsou jak domácí, tak zahraniční kapely, dle pověří dotazovaných pouze z nepolitického spektra. Toto téma se ale ukazuje jako diskutabilní. Některé kapely, které zde pod záštitou českých apolitických skinheads odehrály své koncerty, navštěvují v zahraničí především extrémisté. Tyto kapely hrají převzaté písně od kapel hlásících se k národnímu socialismu a to se odráží i v mírně proměně publiku na takových koncertech u nás. Z pozorování se zdá, že u kapel nedochází k přehnané glorifikaci či vyznávání idolů, kapely jsou tvořeny lidmi, kteří jsou součástí velké rodiny skinheads, sami se nijak nenadřazují, hrají pro zábavu svojí i svých fanoušků a většinou po koncertě končí opilí pod stolem spolu se svými posluchači.

Koncerty se často pořádají jako narozeninové párty, jsou ale i festivaly opakující se každoročně (např. hudební festival Streetkids v Brně). Na koncertech se setkáme s popíjením alkoholu, s marihuanou velice zřídka, s jinými drogami vůbec. Apolitiční skinheads si velice zakládají na odporu k drogám a udržování se v kondici.

Česká republika je země poměrně malou, přesto jak jsem již naznačila, subkultura skinheads není zcela homogenní. Jednotlivé segmenty se liší v míře politizace a věkovým složením. To má za následek existenci dvou větších skupin skinheads, přičemž mladší skinheads mají svá místa setkávání, své kapely, objevují se na skaparádách, věkově starší skupina, která má v subkultuře vyšší status, širší škálu kontaktů a více zkušeností pořádá koncerty zahraničních kapel a stýká se odděleně. Levicoví a pravícoví skinheads mají podle názorů z rozhovorů dvěte na apolitické akce v rámci jakéhosi respektu (a někdy i potřeby vydělat dost peněz na zaplacení kapelám a klubu) také otevřené, ale pouze do určité míry. Je však třeba podotknout, že častěji této možnosti využívají právě lidé orientovaní pravícově. „My si děláme ty akce pro sebe a nečekám, že se přijde bavit někdo, kdo je NS nebo někdo, kdo je komunista nebo bolševik, ale jako

když přijde, tak přijde no, ale jako nikdo mu nic od nás neřekne a my čekáme to samé. Můžeš se bavit a to, co máš v hlavě, to nech venku nebo doma“ (Peddy, 26 let). Je ale potřeba počítat s osobními nesympatiemi, předsudky a naprostým opakem dalšího mezi skinheads frekventovaného názoru „že se nebavím s ná-zorem, ale s člověkem“ (Standar, 26 let).

Ale ani vidění apolitických skinheads z politických pozic není tak jednoznačné. Jako příklad paradoxu a kontroverze uvádím pražskou kapelu Disdainful. Po zrušení jejího koncertu v klubu 007 anonymním informátorem, vyšel na webu Antifašistické akce článěk²⁷, který se od tohoto anonymu distancuje a zároveň hodnotí aktivitu členů kapely (provozování webu backstreetbattalion.com) jako podporující fašistickou a neonacistickou scénu. Před některým z dalších koncertů Disdainful spolu s německou kapelou Donars Groll se objevila na neonacistickém webu²⁸ diskuze, zda na koncert takovéto kapely jít, kde jeden z komentářů říká: „...aby to nakonec nebyl nějaká AFA koncert. U Oi! kolikrát nevíte, s čím na vás vyrukují“, jiný pak „... (Disdainful) u nás hrajou pouze na akcích pro levice, na ty bych opravdu nešel.“

Tanec, který na koncertech probíhá pod podiem je doprovázen zpěvem publika. Tvrdé údery, strkání a kopance nejsou výjimkou, přirovnat jej můžeme k punkovému tanci „pogo“ nebo vzdáleně k tanci na hudbu *hardcore*, tzv. *mosh*²⁹. Při těchto tancích se tancující často drží kolem ramen. Specifické pro tyto akce je také svlečení trika, které odhaluje svaly nebo tetování, jehož prezentace není zřejmě jinde vhodná. „Nevím, ale dělají to jenom chlapi. Kdyby to dělaly ženy, tak by to bylo zajímavější. Ale asi chtějí ukázat, jak jsou namakaný“ (Hawk, 25 let). „Někdo chce ukázat svaly, někdo kérky, někdo je ožralej, že je mu jedno, jestli má na sobě triko. Ono kolikrát když jsou pak afterpárty třeba v Brně, tak se sundávají i kalhoty, takže triko ještě jde“ (Duchin, 24 let).

Koncerty jsou kromě agresivního tance také místem, kde se často objevuje násilí vyprovokované alkoholem. Malé potyčky nejsou ničím neobvyklým.

27 <http://antifa.cz/nclanky.php?id=61&tab=mzdomova&slovo=disdainful>

28 <http://musicradical.com/viewtopic.php?f=3&t=2689>

29 Ska muzika má svůj druh tance – skanking. Původně „skankování“ vypadalo jako pohyb na místě běžícího člověka, doplněný o pohyb rukou ohnutých v loktech vystřelujících v pěsti dopředu a dozadu střídavě s nohama.

Hádky vznikají kvůli dívkám, občas kvůli fotbalu³⁰ či jiným malichernostem. Podle dotazovaných jde o ventilování nahromaděné agresivity, na vztahy mezi skinheads takovéto bitky mají málokdy negativní vliv, vše pak spraví pivo na usmířenou. Ani dnes neztratila subkultura skinheads nic ze své dřívější násilnické povahy. Nejde ale podle dotazovaných o násilí kolektivně plánované, ale o řešení bezprostředních situací. Apolitičtí skinheads brání svojí osobní hrdost většinou individuálně, a tím zároveň uchovávají čest a tradice celé subkultury. Násilí má i symbolický přesah v podobě bratrství a odhodlání postavit se za svého kamaráda. Pocit sounáležitosti a síly kolektivu hraje v subkultuře skinheads důležitou roli.

NESMRTELNOST KULTU

V dnešní době dochází k přenosu informací především prostřednictvím internetu, dříve funkci informátora plnily *fanziny*, avšak v menším rozsahu a spíše na úrovni regionální. Thornton [1995: 138] nazývá *fanziny* „kvintesencí subkulturní komunikace“. *Ziny* jsou typické, podomácku vyrobené časopisy jako sbírky subkulturních novinek a informací ze scény, popisem subkultury z první ruky [Leonard 1998].

Tvorba *fanzinů* má v české skinheadské subkultuře bohatou polistopádovou tradici. První *ziny* byly zaměřeny na skinheads hlásící se ke kalíšnictví a objevovaly se jako lokální informátory místních organizací Vlastenecké ligy. Svým obsahem vypovídají první *ziny* o orientacích skinheads z posametového období. *Zinů* se později objevuje celá řada, zaměřených přímo na skinheads, hudebních nebo postihujících větší řadu témat. Mezi nejrozšířenější *zin* v ČR patří Ulice, 4 Subculture, Silesia, Real Enemy a další. *Zin*, který vycházel nejdříve v nejvyšší kvalitě a jehož vydání se dostalo téměř do celého světa, byl od roku 1993 do roku 2002 Bulldog, označující se jako *zin* pro ne-rasistické skinheads.

30 Fotbal je společným tématem, není zdrojem dlouhodobých konfliktů, ale spíše popíchnutí. Apolitičtí Skinheads většinou nepatří do tvrdého jádra fotbalových hooligans, jsou spíše pasivní fanoušci, proto je možné vidět na jednom koncertě fanoušky se šálami různých klubů.

Tištěných *zinů* dnes existuje méně, avšak jsou obsáhlejší a mají kvalitnější provedení. Politika se již ze *zinů* úplně vytráčí, zaměřují se spíše na reportáže z koncertů, hudební novinky, informace o kapelách, rozhovory s kapelami, recenze alb a jiných *zinů*, obsahují různé úvahy, ankety, reklamy, nezbytné úvodníky a pozdravy. Informace v nich sdělované slouží pro obohacení subkultury i vydavatele samotného, šíří povědomí o udržování kultu novými projekty a jsou ceněnou součástí sběratelství *skinheadských* relikví (české tištěné *ziny* jsou často vyměňovány za lokální *ziny* z jiných zemí) a vydavatel zvyšuje takovito produkce subkulturní status³¹.

Díky snazšímu přístupu k informacím prostřednictvím internetu a značné finanční nákladnosti vydání, ztrácejí tištěné *ziny* na popularitě mezi vydavateli, ale nabývají na hodnotě pro čtenáře. *Zin* je materiálním dokladem vitality subkultury, privilegované se k němu ve větší míře dostanou jen lidé, pro které je určen, je trvalou hodnotou a jeho zakoupení je oceněním práce, kterou vydavatel do *zinu* investoval.

Některé výzkumy [Williams 2006; Williams, Copes 2005] přinesly zjištění, že internet přináší nové možnosti participace v subkultuře, a to i na globální úrovni. Média nejsou už pouze nástrojem prezentace „zvláštního světa“ subkultur, ale stávají se prostředkem konsolidace a posilování subkultur, některé subkultury jsou dokonce postaveny například na využívání internetu [Muggleton, Weinzierl, 2003: 5–8]. Mezi apolitičtými skinheads ale není internet vnímán pouze pozitivně. Díky snazší dostupnosti oblečení, hudby, ulehčení organizování koncertů, psaní a vydávání *zinů* – vše přes internet, se vytrácí kouzlo exkluzivity a jedinečnosti, mizí respekt a úcta ke společným atributům, které jsou dnes k dostání na každém rohu. Party skinheads tráví volný čas na ulicích se rozpadají, širší spektrum nabídek na trávení volného času dává zaniknout tradičnímu „poflakování se“, se kterým mizí i pouliční bitky. Velká část mladých lidí se přesunuje k počítačům, které dávají vzniknout také „skinheadům – písálkům“ (Vlad, 34 let), kteří se neobjevují na koncertech, neperou se za své fotbalové kluby, nesdílejí hrdost, nemají sebeúctu a nevědomky tak ovlivňují formu subkultury jako celku. I přesto ale subkultura apolitičtých

31 Více o subkulturním kapitálu viz S. Thornton.

skinheads nepotvrzuje teorii o dočasnosti setkávání mladých, charakterizovaných prostupnými hranicemi a nestálým členstvím, kterou Bennet [1999] staví proti tradičnímu pojmání koherentních subkultur. Skupina asi 100 apolitických skinheads, mezi kterými jsem vybírala dotazované, se setkává pravidelně a i „členská základna“ se zdá být v posledních deseti letech poměrně stabilní, navíc se neustále omlazuje novými příchozími.

Ziny, ale i internet pomáhají lidem být stále v obraze, usnadňují vzájemnou interakci [Hodkinson 2002, Williams 2007b]. Tato „mikro-média“ [Thornton 1995: 137] jsou vytvářena *insiderly*, oproti tomu většinu populárních informací o subkultuře vytváří *outsideri*, kteří kategorizují, etiketizují a marginalizují subkulturu bez znalostí jejího vnitřního prostředí [Moore 2005].

V současnosti je jedním z nejdéle vydávaných tištěných *zinů* SkinRead (v roce 2009 vyšlo jeho 10. číslo). Na 120 stranách graficky vyvedeného „paperbacku“ nalezneme klasický obsah, orientovaný více na levicové a patrioticky smyšlejší čtenáře. Jako protipól tomuto *zinu* můžeme postavit Boots and Braces (v roce 2010 vyšlo 4. číslo), který je určen skinheads, kteří se více zajímají o pravcovou hudební scénu. Na internetu se můžeme setkat s výhradně hudebním *zinem* Backstreet Battalion, u nás jediným takového rozsahu³², který je díky obsahu i kompletnímu dvojjazyčnému provedení a právě usnadněnému přístupu přes internet považován za prestižní i v zahraničí.

NO ONE LIKES US – WE DON'T CARE³³

Ačkoliv jsou to veřejná média, kdo hraje roli prvotního informátora aspirantů na subkulturní pozice, apolitičtí skinheads k nim nemají velkou důvěru. Zcela v souladu s Hebdigem [Hebdige 1997: 93] tvrdí, že média rozpoutávají zbytečnou hysterii, kterou Hebdige označuje za ambivalentní: pohybuje se totiž od pohoršení k fascinaci. Titulky mají šokovat, na druhou stranu se pak snaží o se-

32 Dalšími jsou <http://lonerider.wz.cz/> a <http://outlaw.cz/>

33 „No One Likes Us – We Don't Care – Nikdo nás nemá rád, nám je to jedno“ je fotbalový chorál fanoušků FC Millwall, který je zpíván od pozdních sedmdesátých let jako reakce na přehnané a nespravedlivé kritiky tisku, který viděl ve všech fanoušcích Millwall krvelačné hooligans.

riózní analýzu většinou politických tendencí pravcových skinheads, o kterých mluví nejčastěji. Dnes je ale situace taková, že o skinheads celkově se již téměř běžně píše.

Problém médií je, že vybírají pouze zajímavé a šokující události, které pak popisují pouze z jednoho úhlu pohledu. Pokud navíc příběh nespěluje očekávání, média si jej upraví vlastními verzemi, přeháněním a polopravdami [Marshall 1996].

Pro většinu apolitických skinheads je důležité, aby jejich bezprostřední okolí, rodina a známí chápali, co obnáší jejich životní styl a jaká jejich subkultura skutečně je. Oproti některým ústředním charakteristikám subkultur [Williams 2006] nenajdeme u českých apolitických skinheads aktivní odpor či vzdor vůči rodičům. Cohen v této souvislosti definuje subkulturu jako kompromis mezi potřebou vyjádřit nezávislost na rodičích a potřebou udržet identifikaci s rodiči. A za latentní funkci subkultury označil: „vyjádření a vyřešení rozdlů, které jsou skryty, nebo zůstaly nevyřešeny v rodičovské kultuře“ [Hebdige 1987: 79]. Naopak na základě konzervativního přístupu dnešních apolitických skinheads se rodina těší úctě a respektu, životní hodnoty jsou sdílené, své rodiče často pokládají za svůj vzor. Přátelství je přenášeno z koncertních sálů i do osobního života, rodiny se často s dalšími skinheads seznamují, poskytují ubytování v případech, kdy skinheads přijíždí na akci z jiného města. Rodiny většinou nereagují negativně, pohoršují se pouze nad tetováním a málokdy pochopí správně rozdíl mezi skinheads a neonacisty. Většinou ale pozitivně kvitují právě odstup od vagabundského zjevu punkera, případně „rozumějí, spíš asi čekají, kdy mě to pustí“ (Peddy, 26 let).

Pohled většinové společnosti považují skinheads téměř výlučně za jimi neovlivnitelný, a proto se jím nezatežují. Postoj k mainstreamu se pohybuje od tolerance: „...já bych to vůbec neodsuzoval ty lidi, co žijou nějakým mainstreamem. Oni si to vybrali, jim se to líbí. V tomhle jsem neortodoxní, sice jsem začal poslouchat punkrock, který je plný revolty, skinheadský písničky, který nadávají na diskotéky, hip hopy, taky mě to sere, taky se mi to nelíbí, ale neodsuzuju to. Ať si každé dělá, co chce, i když se mi to nemusí tolik líbit“ (Standa, 26 let), ke kritice: „... podřizují se módě, která je všeobecně uznávaná jako ta „správná“, která je „IN“. Jsou to lidé, kteří se snaží o seberealizaci tak, jak by se mělo, aby

se nedostali do konfliktu prakticky s ničím“ (Michal, 21 let). I přes značnou uzavřenost do okruhu svých skinheadských známých je ale často slyšet „... že to jak jednotlivce vychází ze zbytku společnosti je záležitost charakteru, povahy a osobnosti toho daného a to, že je nebo není skinhead, je až druhotná věc.“ (Peddy, 26 let). K ostatním subkulturám mají dotazovaní spíše neutrální vztah. Z Británie známe nenávisť k hippies, kteří jsou dnes spíše terčem posměchu než cílem fyzických útoků.

Dnes můžeme vzdor vyjadřovaný apolitickými skinheads vztahovat spíše ke konzumu, komercializaci a mainstreamu. Konečně takto se vyjadřuje i Muggleton, který ve své teorii post-subkulturalismu vidí v subkulturalistech lidí, kteří hledají způsob expresivního sebevyjádření skrze alternativu k mediálně zprostředkovanému kulturnímu mainstreamu a právě ve vymezení se vůči němu, ve vymezení se vůči mediálně konstruovaným „neautentickým druhým“ [Muggleton: 135–140, 158].

NE-POLITIČTÍ POLITICI

Již od počátku existence subkultury skinheads vytvoří její řady pouze rasisťicky naladěná mládež s vazbami na extremistické subjekty, a proto je velice problematické subkulturu generalizovat. Především média, která se o skinheads zmiňují, se vyhýbají jakémukoliv rozlišování uvnitř takto naprosto nespecifického pojmu skinheads, případně zmiňují jednotlivé frakce okrajově a nekonkrétně, čímž vzniká dojem existence jediného (nejvýraznějšího) fenoménu, a to národně socialistických skinheads. Zcela se tak opomíjí většinou ne-politický charakter subkultury, respektive opomíjí se existence v ČR nejpočetnější nepolitické frakce skinheads, které je velice často připisován status extremistické, ačkoliv její příslušníci sami se proti politickému extremismu de facto staví. Odvrací se tak pozornost od skutečné hrozby radikalizující se mládeže v ČR.

Souhlasím s názorem, že extremismus je těžko definovatelným pojmem [Demjančuk, Drotárová 2005], který dnes splývá s pojmem radikalismus. Chmelík popisuje extremismus jako „výrazné odchýlení se jednotlivce nebo skupiny od zavedených norem“ [Chmelík 2001: 14]. Jinde se setkáme s defi-

nicí politického extremismu, který politologové vymezují jako „antitezí demokracie“ [Danics 2003: 15]. Vlastní definici extremismu má i Ministerstvo vnitra ČR³⁴, které je oficiálním řešitelem) problémů extremismu. Radikalismus je pak možno vidět jako politický postoj zaměřený na fundamentální změny v existujícím politickém, ekonomickém a sociálním pořádku, který má za cíl přizpůsobit budoucí stav společnosti konkrétním hodnotám za použití přiměřených prostředků. Definic najdeme desítky, ale jejich výčet se zdá zbytečný, právě proto, že apolitičtí skinheads se neproflují ani jedním z těchto směrů.

Při bližším pohledu na subkulturu apolitických skinheads najdeme jistě mnoho kontroverzních počinů ale jejich sumarizace ani tak nevede k závěru, že by se jednalo o kolektivní sílu radikálního či extrémistického charakteru. V subkultuře apolitických skinheads se setkáme s násilím, nikoliv však cíleným na určité skupiny; jedná se o potyčky vyplývající spíše ze situace, svou roli hraje i alkohol a přesvědčení o významu (síle, pravdivosti) pěstřních argumentů, zá- bava apod. Apolitičtí skinheads jsou známí svým provokativním vyjadřováním např. o národnostních skupinách a náboženství. Po přímém otevření tohoto tématu při rozhovorech se však všichni dotázaní shodují na tom, že se jedná pouze o jejich specifický styl smyslu pro humor a provokaci a ne všechna vyjádření by měla být brána vážně. „Je tam strašně moc provokace, nadšázky, ironie, sarkasmu. Jsou tam vtipy na jiné národnosti, i když to není myšlené smrtelně vážně a to je to, co tyhle hysterické levičáky pobuňuje a vřdycky bude pobuřovat. Co je snazší, než zahajlovat na skupinku dvaceti antifasistů. Nic, jen tak na ně zahajluješ, není to proto, že Hitler byl fajn nebo plynové komory byly ok. Je skvělé, že jedním heslem úplně vyřídíš dvacet pitomců, kteří jsou hysteričtí i z toho, když někdo řekne: „Já ty Romy nemám moc rád“ (Vlad, 34 let). Zdá se, že je to právě tento druh provokace, který dělá z apolitických skinheads nepřátele všech a odkazuje na sklony spíše sympatizovat s pravicovými radikály.

34 <http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku... Extremismus obvykle používá tyto instrumenty: historický revisionismus, sociální demagogii, aktivismus, podporu verbálního až fyzického násilí vůči oponentům a vůči a priori definovaným sociálním skupinám a konspirační teorii.“

Ani organizované protiústavní jednání u apolitických skinheads nena-
jdeme, ačkoliv se objevují případy, kdy jsou jednotlivci obviněni z jednání podle
čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod³⁵. V posledním mnou zachyceném
případě se jednalo o hajlování v opilosti³⁶. Tento vzdor je pouze provokací, ne-
jde o naplňování společných cílů [Lowney 1995]. Pokud se apolitičtí skinheads
dostanou do problémů se zákonem, jedná se většinou o výtržnictví či napadení
(nepočítám činy, které nemají přímou souvislost s tím, že dotyčný je příslušní-
kem subkultury). O revizionismu, demagogii či konspiraci nemůže být řeč, apo-
litičtí skinheads politiku neřeší ani mezi sebou, natož aby se snažili o vytvoření
konceptně uceleného programu či politického postoje, jejich aktivity směřují
pouze do středu jejich subkultury a nezdá se, že by měly populistické ambice.

Vnímát základy a vývoj skinheadské subkultury jako projev radikální po-
litické dimenze [Jenks 2005: 129], také není tak jednoznačné, jak se může zdát.
Ačkoliv skinheads vzrůstají ze specifické politické situace, nejsou reakční či
progresivní silou, spíše důsledkem určitých politických okolností. Zajímavé je
pak „subkulturní“ vnímání sebe sama, jakožto marginalizované části společ-
nosti [Jenks 2005: 130].

Na rozdíl od jiných subkultur, jako např. punk, straight edge, riot grrrl,
apod. [Copes, Williams 2007; Moore 2007], nejsou apolitičtí skinheads revo-
luční skupinou, jejich provokativní styl a aktivity nijak nezlepšují jejich status,
ale vytváří formu kolektivní identity. Nejde ani o jednání s cílem economic-
kým, spíše kulturním [Brake 1985].

Můžeme do určité míry souhlasit s tvrzením, že trend vedl od politizované
subkultury 90. let (skinheads aktivní v občanských sdruženích, podporujících
Národní stranu a velké zastoupení národně socialistických skinheads, kteří se
přiklánějí k SPR-RSČ [Mazel 1998 in Fiala 1998]) přes depolitizaci směrem k zá-

35 Svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepro-
mlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy
pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnosti a social-
ního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo ji-
ného postavení.

36 Jde o výše zmíněný případ hajlování v baru v Českých Budějovicích po koncertě Ope-
race Artaban, za které byli viníci pravomocně odsouzeni.

bavě, stylu a individualizaci, ale o velkém návratu k politice na přelomu tisící-
letí se v souvislosti s apolitickými skinheads mluvit nedá [Smolík 2006]. Na-
místo toho dochází k větší roztržičnosti subkultury a radikalizaci politických
skinheads, kteří však v zápětí původní image opouští. Ale byla to především
ultrapravavicová³⁷ část skinheadské subkultury, která představovala v devadesá-
tých letech určitou politickou sílu v ČR [Smolík 2006]. Ve výročních zprávách
MVČR i BIS se se skinheads setkáváme vesměs výhradně v těchto souvislos-
tech. Až v roce 2007 se poprvé skinheads v Informacích o problematice extre-
mismu na území České republiky objevují.

Albert Cohen tvrdí, že mládež se prostřednictvím delikvence snaží po-
mstít systému, který označil jedince jako neúspěšné [Cohen in Smolík 2006].
Taková definice by zřejmě byla platná u skinheads počátku 70 let, nikoliv však
dnes. Dotazovaní skinheads nejsou neúspěšní dělničtí dělníci z rozvrácených
rodin, nejsou ani pomstou systému, maximálně vyjadřují snahu o jeho kritiku
nebo častěji jej naprosto ignorují. „Na tom jsme se shodli asi všichni, že ačkoliv
máme každé své názory, řekl bych pevný, je neřešíme mezi sebou. Prohodíme
něco, řekneme si k tomu dvě věci, lidi nám nadávají, že jsme ignoranti a my asi
jsme“ (Standa, 26 let). Od jakéhokoliv extremismu se distancují, všechny jeho
formy považují za nesmyslné, politickou angažovanost za ztrátu času, kritizují
maximálně po hospodách, a kritika se vztahuje většinou na situace, které se tý-
kají bezprostředně jejich nejbližšího okolí. „Já mám za skinheada člověka ta-
kového civilizovaného nade všema a nějaký bojůvka mi do toho nepasují“
(Standa, 26 let). Dle vlastních slov dotázaných, pokud se o politiku zajímají,
tak jako občané, nikoliv jako příslušníci subkultury. „Mé politika nezajímá jako
skinheada. Na koncertě nikomu nevnučuju své názory, kdybych měl kapelu,

37 Ačkoliv jsou pojmy levice a pravice používány medií, politiky i běžnými lidmi, je jejich
obsah spíše intuitivní než přesně vymezený. Tato klasifikace je však vždy částečně ar-
bitrární a je téměř nemožné postihnout celou škálu politických postojů. Ačkoliv se to
bude zdát vágní, berme zde pravo-levou škálu v jejím nejšířším pojetí, protože samotní
politici skinheads nikde přesně nedefinují své politické cíle. Empiricky můžeme dolo-
žit, že se levicovní skinheads přiklání ke komunismu, socialismu, anarchii, jsou pro rov-
nost, proti sexismu, rasismu, xenofobii, šovinismu. Pravícovní NS skins oscilují kolem
otevřeného rasismu, antisemitismu a odkazu německého národního socialismu.

tak nezpívám své politický názory, ani do zínu bych je nepsal, ale jako občan se samozřejmě o politiku zajímám“ (Karel, 32 let). Toto rozdělení se zdá být v rozporu s tvrzením, že skinheads znamená všeobjímající životní styl. Z toho tedy podle vlastních slov apolitických skinheads musíme vydedukovat politiku jako něco, co do životního stylu *skinheada* nepatří, ale mimo něj je naprosto v pořádku. Jde nakonec jen o to, nechat své politické názory před dveřmi klubu.

Za politické radikály můžeme ve vztahu k subkultuře skinheads jednoznačně považovat zbylé členy NS (národně socialistických) skinheads. Patří většinou ke starší generaci, dnes ve věku přes 30 let, která se v uskupení formovala počátkem 90. let, kdy skinheads, ke kterým se hlásila, vystupovali především jako pravice orientovaní, rasističtí a nacionální. Mladší pravice aktivisté však skinheadský vzhled opustili, především proto, že image hospodských povalečů, rváčů a extravagantně oblečených holohlavců nekoresponduje s politickými snahami, které praviceová scéna začala vyvíjet již kolem roku 2000. Nový vzhled národně socialistických skinheads ve stylu autonomních anarchistů (celí v černém, tzv. Black bloc) nebo vzhled zcela konformní, ozvláštňeny pouze několika signifikantními plackami či nášivkami, je pro širší veřejnost stravitelnější a daleko obtížněji identifikovatelný. Tarasov [2008] navíc přináší zajímavou myšlenku, že stát se snaží o kontrolu nad veřejnými organizacemi, ale jelikož skinheads organizace nejsou, a protože nejsou nikde registrováni, nemohou být rozpuštěni nebo zrušeni a jejich činnost je tak de facto nekontrolovatelná.

Z druhé strany politického spektra se radikalismu dotýkají RASH³⁸ (Red and Anarchist skinheads) – tedy anarchokomunisticky orientovaní skinheads. U NS skinheads i RASH jde o silné politické orientace směřující ke zrušení stávajícího státu, nastolením jiného režimu. S apolitickými skinheads sdílí především styl oblékání [Mareš 2006: 55], kladný vztah k fotbalu, bojovým sportům, násilí a hudební styl (*Oi!*, *hardcore/hatecore*, *ska*, *punk*, nicméně na koncertech jako takových se setkávají zcela výjimečně). Jednoznačnější je příklon apolitických skinheads ke spektru praviceovému, především díky nejasné

38 V Čechách nelze mluvit o jejich hojném zastoupení, ačkoliv od roku 2009 se dají na internetu vystopovat snahy o sjednocení (roztroušených jedinců nebo skupin v rámci nadnárodní organizace), např. <http://www.myspace.com/rashczchoslovakia>

hranici dělíci ne-politickou a WP či RAC- („White Power“ a „Rock Against Communism“) rétoriku hudebních textů a hudební styl, jehož nosiče apolitičtí skinheads, nehledě na extremistické pozice jejich interpretů, vlastní. Dalším udávaným důvodem pro příklon k praviceovému smýšlení je neustálá snaha levicových aktivistů o hledání „kostlivců ve skříních“, pochybných symbolů na oblečení apolitických skinheads a krkolomné pokusy o řazení apolitických skinheads k praviceové scéně za každou cenu.

Apolitičtí skinheads s NS skinheads a RASH politické kontakty neudržují, ačkoliv u některých apolitiků není vyloučen kontakt na rovině osobní. Problém v jejich očích tvoří především označení skinheads u politicky vyprofilovaných aktivistů. Politika dle jejich názoru nemá se subkulturou skinheads nic společného, spojení anarcho-komunismus či národní socialismus by tedy neměla být dáována do souvislosti s označením *skinhead*, jelikož je tím subkultura skinheads znevažována a posunuje ji to od tradičních základů k politickým tendencím. Naopak mladí političtí aktivisté, kteří se zároveň hlásí k jakémukoliv odnoži skinheads, vzbuzují, dle mého subjektivního pozorování, určitou nedůvěru v jim blízkém kolektivu.

Další skupinou skinheads, která se může zdát politicky vyprofilovaná, jsou SHARP (Skinheads Against Racial Prejudice – skinheads proti rasovým předsudkům). Toto označení se poprvé objevuje v New Yorku kolem roku 1986 jako reakce na rozšiřující se hnutí WP (White Power) skinheads. Zdá se, že původním cílem bylo odlišit se od bojovníků za bílou rasu, kteří „ukradli“ skinheadskou vizež a potažmo styl a donutil je, aby subkulturu opustili. Žádné politické tendence však u SHARP sledovat nemůžeme až do jakéhosi rozpadu uvnitř skupiny v 90. letech, kdy část SHARP pocítuje potřebu větší radikalizace a přiklání se k antifašistickým aktivitám, zatímco druhá část s takovýmto přístupem nesouhlasí, označení SHARP opouští a mizí zpět v řadách apolitických skinheads [Bastl 2001].

V Československu se skinheads začínají označovat jako SHARP ze stejných důvodů, tedy ke zdůraznění protikladnosti vlastní subkultury k rasistickým skinheads. Ani zde však po dlouhou dobu politika nehraje roli. Až po již zmíněném rozkolu uvnitř ne-rasistické scény se někteří skinheads označení SHARP nevzdávají a angažují se v aktivitách Antifašistické akce.

Tento trend přetrvává v podstatě až dodnes. SHARP najdeme především mezi mladšími skinheads, kteří dle apolitických skinheads ještě neztratili ideály (explicitně se objevuje citát W. Churchilla: „Kdo nebyl ve dvaceti letech komunistou, nemá srdce. Kdo jim zůstal ve třiceti, nemá rozum.“) a mají snahu se realizovat prostřednictvím antifašistických aktivit, které považují za nezbytné v boji s pravicovými extremisty. Mladí SHARP se stýkají spíše s RASH, anarchisty a autonomními antifašisty. Apolitickými skinheads jsou považováni za „levičáky“, nevyhnu se posměškům či přímé konfrontaci. „Mně přijde, že jsme takoví veselejší, že ty levičáci jsou furt takový zamračený a řeší píčoviny“ (Duchin, 24 let).

Avšak i v ne-politické části subkultury se s lidmi, kteří se označují za SHARP, setkáme. Prosazují původní pojetí SHARP, tedy ne-politické a ne-rasistické, nikoliv vyhraněně protirasistické. „SHARP je atraktivní a zajímavé ve chvíli, kdy to znamená pouze skinheadi proti rasovým předsudkům, pouze kdy to znamená „nacisti táhněte pryč, vy s námi nemáte nic společného“. V tu chvíli je SHARP zajímavé a je to v pořádku. Ve chvíli kdy má SHARP znamenat zástěrku pro určité politické organizace levého křídla v boji proti jakémukoli pravicovému extremismu, tak už to úplně mimo záběr a mě to už nezajímá“ (Vlad, 34 let). Ne-politický SHARP se však nijak viditelně neoznačují, neobjevují se na demonstracích, většinou ani na antifašistických koncertech.

Po vyslechnutí zkušeností apolitických skinheads s koncerty nebo pobyty v zahraničí (Belgie, Německo) jsem nabyla přesvědčení, že k takto silné segmentaci subkultury skinheads dochází především v České republice. Z fotek a vyprávění je patrné, že na koncertech skinheads kapel, které jsou u nás viděny jako politicky nekorektní, se setkávají jak apolitický skinheads, tak pravicově orientovaní, ale mezi účastníky lze vidět i nášivky *ška*, *bekovky* a trička spíše levicově orientovaných kapel. Vliv na tuto toleranci může mít i věk: „U nás to jsou většinou mladší lidé – do těch třiceti. Třeba v Anglii to jsou lidi od třiceti nahoru, což jsem koukala, že na nás koukali tak opovržlivě, protože jsme byli mladý a oni tam jsou všichni takový pětaticátníci, skoro čtyřicátníci a koukaj, co je to za děti. Tady je to jiné – je to tu mladší než jinde“ (Magda, 19 let). Subkultura bývá vnímána jakožto strategie životního stylu mladých. U apolitických skinheads je možné polemizovat, nakořlík je takové tvrzení pravdivé. Pokud bu-

deme věk vztahovat k době přijetí subkultury, můžeme jednoznačně říci, že se jedná o věk pod 20 let. Apolitický skinheads životní styl však přetrvává u většiny příslušníků až do dospělosti a dnes můžeme v České republice pozorovat spíše generaci 25–35 let apolitických skinheads.

NIC NEŽ NÁROD?

Je tedy patrné, že čeští apolitický skinheads se snaží od politiky distancovat, ovšem od „politiky“ svébytně a nahodile pojaté. Jako apolitické vidí i vlastenectví, příznačné spíše pro skinheads první poloviny 90. let, avšak i dnes se setkáváme se silnými patriotickými tendencemi, chápányými především jako projev loajality a hrdosti na svou vlast, projevující se xenofobními postoji, zaměřením textů a dnes už málokdy symboly na oblečení. „Tak pro mě vlastenectví není o tom, že si dáš něco na bundu, dřív jsem si to myslel, když jsem byl mladej, ale teď už vlastně nenosím nic. Je to spíš jak to cítíš v sobě, než to dávat každému na obdiv“ (Lukáš, 27 let). Velkou roli hraje také lokální patriotismus a především nacionalismus. Právě láska k vlasti a českému národu je dle dotazovaných dokladem, že skinheads nemohou být neonacisté, národní socialismus se totiž s českým nacionalismem míjí. „Já dneska nechci být perzekuovaný za to, že nosím českého lva nebo že uctívám národní symboly, proč by mě lidi měli přirovnávat k neonacistům, kteří nemají ani ponětí o tom, co znamená být vlastenec“ (Petr, 27 let). Dotázaní skinheads mají úzký vztah ke své zemi, ale většinou nevnávidí politický systém, na němž se nechťejí podílet, není tak tedy pravidlem, že by apolitický skinheads bezvýhradně využívali práva voleb. Volené strany se pak pohybují od sociálně zaměřených po liberální s větším důrazem na potlačování imigrace. Politické názory svého okolí jsou apolitický skinheads ochotni tolerovat, pokud s nimi nejsou přímo konfrontováni ve formě přesvědčování.

Velice často jsou apolitický skinheads považováni za fašisty, vzhledem ke složitosti tohoto pojmu si takto jednoznačný závěr nedovolují udělat. Určité prvky, které jsem definovala u fašistických systémů po celém světě³⁹, bychom

39 Zde vycházím především z prací: Linz [2000], Bařík-Kubát [2004], Sartori [1993], Sternhell [2009], O'Sullivan [2002].

naši i uvnitř této frakce subkultury skinheads, nejsou však natolik nezvratné, aby byly dokladem fašizace celé subkultury. Je to především silný antikomunismus, který se však zdá být logickým důsledkem perzekuce subkulturní mládeže v předlistopadovém režimu, dále velký důraz na národní hrdost a na závěr ritualizace a mytizace, projevující se přítomností kultu síly, heroizací, zábavou, která odvádí pozornost od problémů běžného života a stmelující mentalitou, která nahrazuje svazující ideologii.

NEJSEM RASISTA, ALE...

Společně s pojmem vlastenectví bývá často skloňován i pojem rasismu. Vlastenectví často nemá k rasismu daleko. Apolitičtí skinheads ale toto spojení odmítají, stejně jako označení rasista. Dokladem jejich ne-rasistického postoje může být i široké spektrum poslouchaných zahraničních kapel, které jsou tvořeny hudebníky jak různých národností, tak ras a tato diverzita není rozhodně vnímána nijak negativně. Rasismus apolitičtí skinheads vnímají jako „nesmyslnou ruku v ruce s politickou korektností, která vyzdvihuje ve společnosti jen to negativní,... a jeho existence je státem a systémem podporována“ (Lukáš, 27 let). Proti rasismu se také objevil názor, že nikdo nemůže být hrđý na to, za co se nepřičinil, je tedy nesmyslné být hrđý na barvu své kůže.

Ovšem i přes všechny tyto argumenty se i mezi dotázanými apolitičtými skinheads objevuje ono výmluvné „nejsem rasista, ale...“. Dotazovaní se často mnohdy nezávisle na základě osobní zkušenosti – vyjadřovali k tématu tak typickému pro českou společnost a tím je „cikánský problém“.⁴⁰ Již od počátku subkultury skinheads v Čechách považují její příslušníci nejpočetnější československou minoritu za „problém“. Vztah mezi subkulturou skinheads a romskou minoritou je již od vzniku subkultury skinheads v Čechách problematický. Označují nejpočetnější Českou minoritu za „parazitující na společnosti“ a „zneužívající státem organizovanou podporu sociálně slabším“, která „bere pracovní a sociální příležitosti českým lidem“. Ve výpovědích se objevilo i pár

⁴⁰ Stejný název nese jedna píseň kapely Zóna A, která je během skinheadských koncertů častým přídavkem na přání publika.

osobních zkušeností, které však často byly vnímány spíše negativně, respektive byly vnímány na pozadí generalizujícího názoru na celou skupinu obyvatel. Negativního (i pozitivního) generalizování se však dopouštěli i mluvčí s osobní zkušeností typu „znám asi dva cikány, kteří jsou v pohodě“ (Lukáš, 27 let).

Po vyjasnění vztahu k rasismu ale stále zůstalo ve vzduchu mnoho nevyřešeného k tématu tolerance všeobecně. Nakonec jistě nepřekvapí, že většina dotazovaných zcela nepokrytě přiznala svou xenofobii⁴¹. To odhalilo, že větším problémem než multirasismus je v očích apolitičtých skinheads multikulturalismus⁴².

Během rozhovorů se mi jako nejvýraznější jevil odpor příslušníků skinheads k islámské kultuře, respektive islámskému náboženství. Jako jedním hlavním z něla z úst dotazovaných skinheads fráze: „zkuste postavit kostel v islámské zemi a uvidíš, jak dopadneme, proč my bychom tady měli mít minarety?“. Bohužel se ale zdá, že většina radikálnějších fráží, které se jako klíše objevily ve více rozhovorech, pochází z úst několika málo jedinců, kteří se v subkultuře těší větší autoritě. K situaci ohledně šíření vlivu islámu se také vyjadřují některé zahraniční kapely⁴³, které žijí v zemích, kde skutečně ke kulturním a náboženským střetům dochází, ale jsem přesvědčena, že u nás se jedná pouze o přebírání racionálně znějících názorů, osobní zkušenost s vyznavateli jiných náboženství nikdo z dotazovaných nepotvrdil. Objevil se i názor, že udržování rozdílu mezi kulturami je cestou, jak zachovat ve světě rozmanitost, ve které spočívá krása. Z toho vyplývá, že mezi apolitičtými skinheads se udržuje také takový názor, že členem českého národa se může stát každý, kdo se dokáže způsobit českému prostředí, mentalitě a dokáže uctívat tuzemské hodnoty.

⁴¹ Xenofobii sami dotazovaní definovali jako nepřátelství vůči cizím vlivům prosazovaným v českém prostředí.

⁴² Nezapomeňme, že subkultura skinheads vznikla spojením rozdílných kultur i ras, bez nichž by neexistovala. Zdálo by se tedy logickým důsledkem, že skinheads budou mít k prolínání kultur pozitivní vztah.

⁴³ Kill Baby Kill, Steelcapped Strength, Lions Pride, Strongside, Skintull, Lion Diehard a další.

MY JSME HLAS WORKING CLASS!

Snaha vysvětlit subkulturu mládeže na základě třídní příslušnosti je dnes cestou stokrát prošlapanou a slepou. Jak bychom mohli vysvětlit skutečnost, že mezi příslušníky jednotlivých subkultur mládeže se objevují členové také jiných tříd než uváděné *working-class* (dělnická třída)? I mezi skinheads, punkery či fotbalovými chuligány – klasické příklady subkultur mládeže, tzv. *working-class* – lze nalézt příslušníky střední třídy, ať už je k tomu motivuje cokoliv. Oproti tomu, ne každý jedinec reprezentující nižší třídu se stává členem subkultury mládeže. [Smolík 2006] Ačkoliv na druhou stranu si lze jistě představit subkulturu mládeže skládající se pouze z příslušníků vyšší třídy (např. golfové kluby).

Třída nicméně hrála v subkultuře skinheads důležitou roli v průběhu jejího formování. Třídní mládež sdílela stejné problémy, společenské postavení i životní styl, který sestával z těžkého pracovního týdne nebo naopak boje s nezaměstnaností a následného popíjení piva na hudebních akcích o víkendech. Na jinou zábavu ve volném čase nebyly prostředky, a tak se poftakování po ulicích a hudba staly stmelujícími prvky dostupným všem bez rozdílu. Hudba se i dnes vine jako červená nit celou subkulturou, životní styl jednotlivců už se ale liší. Z dětí ulice, potomků těžce zkoušené dělnické třídy Británie 60. let, zůstaly živé jen symboly – těžké pracovní boty, džíny a do textů výborně se rýmuje fráze „working class“.

Současní dotazovaní skinheads svou příslušnost k dělnické třídě buď popírají, nebo na ni nekladou žádný velký důraz. „Dneska jsou skini, který nemá s dělnickou třídou nic společného. Já z dělnické třídy pocházím, ale beru to jen jako takový plus“ (Duchin, 24 let). Hlavními argumenty pro ztrátu významu třídního postavení se zdá být posun v možnostech dosahování vyššího vzdělání a také sociální poměry, z nichž dnešní apolitici skinheads pochází a proti kterým již není třeba se nějak vymezovat nebo bojovat za lepší. Představitelé CCCS interpretovali poválečnou subkulturu mládeže, jako byly Teddy boys, mods, skinheads, jako cesty, jimiž se mládež z dělnické třídy brání dominantním hegemonním institucím britské společnosti [srov. Kahn-Harris 2007, Jenks 2005].

Zatímco britská mládež vymezila hranice „skinheadství“ v rámci svého de facto třídou vnuceného životního stylu, současná mládež se jako do Záhořova lože snaží do těchto hranic zapadnout. To, že místy kus přečnicka nebo chybí, dokládá i Willis [1981], který vidí v subkulturách místo pro odpor v ulicích, tančárnách a o víkendových aktivitách, kdy se mládež může věnovat svým vlastním zájmům, ale vždy pak nadejde čas návratu do škol a do práce, kde subkultura nerezonuje tak jako v ulicích. I mezi dotazovanými se objevily dva způsoby chápání subkulturní příslušnosti, bylo ale potřeba hodně citlivého přístupu, aby byl tento rozdíl patrný. Jedna část specifkovala „být skinheadem“ jakožto zábavu, která vyplňuje jejich volný čas. Druhá skupina brala skinheads jako životní styl. Tento rozdíl já sama vidím především mezi participanty s vysokoškolským vzděláním, jejichž způsob trávení volného času značně mění přístup k subkulturnímu zevnějšku a aktivitám a mezi pracujícími s nižším vzděláním, jejichž volný čas neposkytuje tolik alternativ a jsou tak více motivováni k silnějšímu prožívání svého kultu.

ALTERNATIVNÍ STYL KONZERVATIVCŮ – „PIVO, MAŘKY, MUZIKA...“

V dnešní době potkáme na ulicích stovky mladých lidí, kteří se svými názory, postoji, životní strategií nebo alespoň vzhledem dají zařadit k nějaké subkultuře. Pluralita a multikulturalita rozdělily současnou společnost do nepřehledného množství různých stylů a mládež se instinktivně řadí do jejich konkrétních podob. Na základě detailního popisu subkultury skinheads je nasnadě popsat hodnoty, které za ohrnutými kalhotami a hrubými zvuky hudby *Oi!* stojí. Jací jsou lidé, kteří ji přijali za svou, a je subkultura více než obsah zlidovělého: „Pivo, mařky, muzika“⁴⁴

Teorii vzniku subkultur známe několik. Někteří výzkumníci je vidí jako výsledek nesouladu mezi cíli společnosti a prostředky, kterými jedinec disponuje k jejich dosažení [Merton 1938]. Další tvrdí, že subkultury vznikají vytvořením nového referenčního rámce spojením několika aktérů čelících stejným sociálními problémům, a to převrácením klasických hodnot [Cohen in Thornton

44 Refrén písně „Skabiát“ kapely Operace Artaban z alba „Páni kluci“ zlidověl mezi skinheads samotnými.

1997: 13]. Jiná literatura však mluví o vzniku hodnot alternativních poté, co systé-
m zklamal důvěru jedince v legitimitu dominantního společenského uspořá-
dání [Cloward, Ohlin 1960]. CCCS (*Birmingham Centre for Contemporary Cul-*
tural Studies, CCCS) považuje subkulturu za formu resistance odrážející třídní
problémy. Zdá se ale, že ani jedna z těchto teorií se u vstupu mladého člověka
do subkultury apolitických skinheads neobjevuje. Členové neaspirují na pře-
tvoření stávajícího společenského řádu, ani nečelí stejným sociálním či třídním
problémům. Spíše jim jde o vytvoření prostoru pro trávení volného času a uvě-
domění si priorit a hodnot osobního života, které apolitičtí skinheads sdílejí.

Podle T. Parsonse je funkcí subkultury mládeže usnadnit přechod z dět-
ství do plné dospělosti, stejně tak S. N. Eisenstadt chápe subkulturu jako přiro-
zený jev v období socializace dospívajících, kdy dochází k internalizaci postojů,
mluvy, rolí a subjektivní identifikace s příslušnými normami [Berger, Luck-
mann 1999: 136–137]. Až na dvě výjimky začali všichni dotazovaní svou subkul-
turní kariéru v útlém věku kolem patnácti let, kdy se některé z hodnot subkul-
tury mohou zdát atraktivní, člověk hledá svou vlastní identifikaci a referenční
skupinu, případně je motivován výnosem z toho, čemu G. Homans říká sociální
směna [Moreland, Levine in Lawrence 1999: 140].

Velice častým jevem je zvolený životní styl apolitických skinheads jakožto
pokračování subkulturní kariéry započaté v nižším věku v subkultuře punku.
„Když hrajou Normals?! cover od HNF to Punk a pogo, tak to se vždycky těším,
že si na to zapářím, protože to se vždycky ukáže, kdo byl punkáč. Vyběhnou
vždycky ti plešouni a tak se to rozdělí“ (Duchin, 24 let). U většiny dotazovaných
se dá hovořit o převládajícím politickém punku spojeném s antifašismem. „Já
jsem byl ze začátku, jsme ty koncerty dělali pod logem GNWP⁴⁵, to tenkrát začí-

45 „Kampaň Good Night White Pride (GNWP) má jednoduchou myšlenku: Je potřeba dát
neonacistům jasné najevo, že mezi námi nemají místo. A to nejen v hudbě a na poli
kultury, ale kdekoliv na veřejnosti. Myšlenka kampaně je neoddtělitelně spjata s anga-
žovanými postoji a přístupem k životu. Už od svého vzniku je o rázném odmítní xe-
nofobních názorů a vyjadřování se ke společenským problémům současnosti jako je
nacionalismus, rasismu, diskriminace kvůli barvě pleti či sociálnímu postavení, fa-
šismu, nacismu a všem snahám svázat životy lidí pod dohledy všudypřítomných kamer
či pravidel chování i myšlení. GNWP původně vznikla v prostředí hudebních HC a pun-
kové subkultury. Postupem času se však vyprofilovala a dnes ji podporuje široké spek-

nalo a já jsem nějak postupem doby začal být nějaké nasranej, jak na ty lidi, co
na ty koncerty chodili, tak prostě na nějaký GNWP, protože spousta věcí se mi
nelíbilo a s tím jsem opustil svůj počáteční antifašismus“ (Standa, 26 let). Do-
tazovaní skinheads se shodují na svých radikálních postojích v době přechodu
ze základní na střední školu, o potřebě odlišit se od šedého davu a najít přátele
s podobnou životní strategií. „Dřív mě politika bavila hodně, ale už mě to ne-
táhne. Časem to opadne, to nadšení a naivita“ (Hawk, 25 let).

Potřeba uchovat si radikální postoj však spolu s věkem odeznívá, mění se
i vzhled ze zanedbaného uličníka s „čirem“ chraстičím řetězy na důstojnějšího
sekáče ve značkovém oblečení. Rebelie, vzdor a chuť se odlišovat zůstávají, ale
nehrají už tak důležitou roli. „Když jsem byl punk, tak o to mi taky z části šlo,
chtěl jsem být jinej... chtěl jsem jít na ulici a šokovat.... Dneska to ty lidi taky
možná šokuje, třeba ty kěrky, ale už mě to nějak nebere“ (Duchin, 24 let). Čle-
nové skinheads už neprovokují ostentativním pohrdáním autoritami, ale spíš
ignorantstvím, násilím a přezíravě povyšeneckým přístupem k těm, kteří s nimi
nesdílejí jejich kult. Málokdy se setkáváme s přechodem k politickým skinheads
z prostředí pravicového extrémismu.

Příslušnost k subkultuře skinheads se pro dotazované skinheads zdá být
„životní cestou“, a to bez ohledu na věk a dobu, kterou v subkultuře doposud
strávili. Dle dotazovaných je životní styl každého skinheada určen jeho vlastní
morálkou, individuálním charakterem a temperamentem. V rámci vlastního
pojetí příslušnosti k subkultuře apolitických skinheads se snaží zachovat si
tvář a především zůstat sám sebou, a tedy skinheadem i přes tlak společnosti.
Mezi nejvíce oceňované lidské vlastnosti tak patří hrdosť a čest, schopnost stát
si za svým, nenechat se srazit na kolena. Takto silné sdílení hodnot (nebo ales-
poň jejich představy) jen znovu dokládá pojetí subkultury jako kultu. Ať se ze-
ptáte jakéhokoliv skinheada na světě, jaké základní hodnoty uznává, dozvíte
se pravděpodobně to samé – jakoby existoval nepsaný řád. Stejně tak hudební
texty skinheadských kapel a ziny jsou plné těchto vzletných hesel. Do jakého
žebříčku se pak naskládají, je záležitostí individuální.

trum hudebních skupin, subkultur, labelů, promotérů. Je proto zcela otevřená všem,
kteří chtějí její myšlenku podpořit a uvést ji v praxi.“ zdroj: www.gnwp.cz

Ačkoliv dnešní apolitici skinheads vykazují své specifické subkulturální znaky a snahu o odlišný způsob života, těžko říci, zda jde skutečně o alternativní životní styl. Podle Duffkové [2008: 118] se do zastrěšující kategorie alternativního životního stylu shrnují i praktiky životního stylu skinheads a dalších, početně menších, v nějakém aspektu životního stylu vyhraněných skupin. Alternativním musíme rozumět pojetí širší, jako možnost volby v rámci výběru z dalších alternativ. Pokud bychom chtěli alternativní styl stavět do protikladu ke stylu mainstreamovému, konvenčnímu či konformnímu, musíme se ptát, jaká je míra odlišnosti, kdy už můžeme styl alternativním nazvat, a svůj význam bude mít pouze v případě existence stylu, kterému je alternativou. Dnešní českou subkulturu apolitických skinheads je možno chápat jako sdílený svět hodnot lidí, kteří žijí do určité míry stejným způsobem [Irwin 1970]. Tento způsob (životního stylu) je charakterizován hudbou, oblečením, tetováním, navštěvováním klubů, skinheads čelí stejné kritice veřejnosti [Williams 2006]. Příkladem se ale k tvrzení, že subkultura je pouze fragmentem určité kultury, ačkoliv přináší prostor pro diferenciaci. Subkulturální styl nepohlčuje život jako celek bez výjimek, odlišnost je patrná, ale i tak členové subkultur stále využívají většinu statků a institucí hlavní, dominantní kultury. Skinheads se mohou odlišovat módou, mlouvou, chováním, ale stále patří do stejných rodin, sousedství, škol jako jejich známí, případně do stejných poměrů jako jejich rodiče a z této obecné kultury vzešli [Clarke et al. 2006 (1975): 100–101].

V případě, že bychom se dívali na životní styly optikou hodnotových orientací, apolitické skinheads bychom těžko zařadili do jakéhokoliv typologie. Problémem je, že ačkoliv apolitici skinheads vystupují zdánlivě jako celek, jde především o skupinu jednotlivců, osobností, které povětšinou spojuje stejný způsob využití volného času vázaného na společnost a základní hodnoty uznávané v osobním životě. Osobnost od osobnosti se však v hodnoty a životní strategie mohou lišit, a to i v oblasti trávení volného času vázaného na jednotlivce. Navíc se mezi dotazovanými často objevuje i názor, že „hodnoty, které zastávají skinheadi, může zastávat i úplně kdokoli jiný, nemusí mít holou palici a deseti-dírkové boty“ (Peddy, 26 let), což pak ale nabízí myšlenku, že stmelujícím prvkem subkultury jsou pouze druhotné znaky jako vzhled a hudba a nikoliv celkové pojetí životního stylu.

Hodnoty ve smyslu, jak je definuje Urbánek, to znamená jako „určitý soubor předmětů nebo symbolů, ale také vztahů i činností, které dávají smysl jednání lidí, určují a podmiňují cíle, zaměření, motivy a důvody, proč lidé jednají různým způsobem“ [Urbánek in Kabátek 1994: 119], můžeme pojímat jako hodnoty duchovní či kulturní, vztahy, city a vlastnosti, které jsou úzce spjaty s lidskými subjekty a mají zásadní roli ve vývoji osobnosti, ale také jako vztahy k materiálním statkům. Ani v jedné z těchto oblastí se příslušníci subkultury skinheads nijak výrazně neliší od běžné populace [Stejskalová 2008]. Dotazovaní skinheads jsou v oblasti nemateriálních hodnot skeptičtí ke klasickým náboženstvím, které vnímají jako formu útlaku a omezení svobody: „Mě se to spíš hnusí, křesťanství třeba. Většina náboženství, mě to přijdeš jak komunismus, tak fašizmus, že prostě bude někdo něco kázat, jak má být“ (Hawk, 25 let). Vyznání druhých skinheads tolerují, dokud není ofenzivní. Otázky po smyslu bytí a „životě po životě“ si nekladou nijak výrazně. Zřejmě je však fascinace severoskou mytologií, ve které vidí spravedlivé a hrdinské uspořádání společnosti. K dalším hodnotám, které se objevují v rozhovorech a z nichž některé skinheads považují za přežití, patří pravdomluvnost, neprodejnost, pevnost názorů, skromnost, pokora, nezávislost, upřímnost, úcta k přírodě, zdraví, láska ke sportu. Taktó rétoricky formulované hodnoty je ale těžké doložit konkrétními příklady, protože většina z nich se nejspíše projevuje především v osobních interakcích mezi přáteli.

V rodinném životě mají dotazovaní skinheads pro dnešek typické představy rodiny, vlastního bydlení, auta, zaměstnání, přátel. „Můj životní cíl je země a rodina. Chtěl bych docílit toho, abych měl jisté místo v zaměstnání s určitou zodpovědností, abych dělal prospěšnou práci. K tomu věrnou manželku a tři děti. Chci žít tak, abych se mohl kdykoliv za sebou ohlédnout s čistým svědomím, abych toho docílil svou cestou. A chci, aby kamarádi, které mám teď, vydrželi až do konce. Chci zůstat v jádru pořád stejným člověkem. Nezměnit se kvůli potřebě“ (Michal, 21 let).

Ve vztazích jsou konzervativní, věrní, nezávazný sex berou jako zábavu v období bez stálého partnera. Jako typ rodinného svazku převládá manželství, velice důležité jsou pak vlastní děti, na které mohou být apolitici skinheads hrdí (často se objevují jako součást tetování). Partner/ka musí počítat s jeho/její

příslušnosti k subkultuře a všemi pozitiviv i negativy, které to přináší. „Žena si mě brala a věděla, že pólka srdíčka bude patřit jí a rodině, ale druhá pólka bude vždycky skinhead, kterýho, když poznala, tak měl určitý styl a názory, který asi nezmění nikdy“ (Petr, 27 let). Partnery skinheads všeobecně nachází jak mimo subkulturu, tak i v jejím rámci, kde pak často dochází k různé obměně vztahů mezi týmiž lidmi. Subkulturní kariéra nebývá zakončena vstupem do manželství nebo narozením dětí, někteří skinheads pak sice mají méně času na koncerty a popíjení, ale většinou zůstávají v kontaktu s celou subkulturou.

K alternativním cestám různých životních stylů jsou skinheads tolerantní, dokud jim nejsou vnucovány. Takto se vyjadřují především o vegetariánství, veganství, *straight edge*⁴⁶ a squatterství. Vůči homosexualitě převládá negativní postoj, k drogám pak vyloženě nepřátelský. Konzumaci marihuany většina dotázaných toleruje, alkohol a cigarety považují za běžné společenské drogy vhodné k uvolnění atmosféry. V rozhovorech se shodují na nutnosti „znát míru“, z pozorování, historek i některých hudebních textů ale vyplývá, že alkohol je nedílnou a téměř nutnou součástí zábavy.

Na základě dlouhodobého a poměrně osobního zúčastněného pozorování a analýzou rozhovorů si dovoluji tvrdit, že podle Williama Morrise [Morris in Duffková et al. 2008: 126], který rozšiřuje svou představu tří cest životem na několikabodovou typologii, bychom mezi apolitickými skinheads našli nejčastěji kategorii „životní činnosti a radost prostřednictvím skupinové participace“, což můžeme doložit právě trávením volného času organizováním a účastí na koncertech, vytváření *zimů*, produkcí alb a ostatními aktivitami provozovnými pro užitek celku. Dále pak bychom zde našli kategorii „život v pohodě a bezstarostnosti“ doložené absencí fanatismu, absencí prahnutí po složitostech světa a konečně kategorii „dávání příležitosti dobrodružným činům, překonávání překážek“, kam bychom jistě mohli zařadit pozitivní vztah k násilí, provokace, snahu o vedení „správného“ života a překonávání problémů, které s sebou skinheads svou kontroverzí přináší. Nicméně skutečně není možno hovořit o nějaké kolektivní životní strategii, která by zahrnovala všechny pří-

46 Název životního stylu, který odmítá konzumaci jakýchkoliv drog, alkoholu, cigaret a volného sexu. Často nosí na zápěstí namalované písmeno X jako poznávací znamení.

slušníky subkultury bez výjimky. Generalizovat bychom mohli spíše u typologie Bernarda Catheleta [Cathélet in Duffková et al. 2008: 131], kde bychom apolitické skinheads mohli specifikovat jako konzervativce. Skinhead se orientuje na rodinu, nemá rád moderní přístupy, je zastáncem starých pořádků, je patriot s xenofobií, ale bez fanatismu.

Jak bylo řečeno, pro definici subkultury skinheads je velice důležitý způsob trávení volného času. CCCS analyzuje volný čas tehdejší subkultury skinheads prostřednictvím nahližení do rodin a škol, kde vidí absenci tlaku dominantní kultury a věří, že zde se subkultury mohou nejvíce projevit. Právě specifické trávení volného času s možností svobodné volby se projevilo jako signifikantní pro subkulturu, především v kontrastu rutinního pracovního týdne [Hall, Jefferson 1993].

Způsob, jak tráví volný čas skinheads, vystihuje naprosto přesně typ Joffre Dumazediera [Dumazediere in Duffková et al. 2008: 162] „nový homo ludens“. Takový člověk se snaží v zábavě a rozptýlení najít jakýsi druh úlevy od neustálého napětí způsobeného prací v moderním prostředí. Takto specifikovaný typ stál pravděpodobně i u vzniku skinheads ve Velké Británii, kteří právě z frustrace vzniklé složitými sociálními podmínkami, ať už nezaměstnaností či těžkou prací v útlém věku, vytvářeli pouliční party a bavili se na koncertech nebo násilnými akcemi. Takovéto „hry“ vytvářejí alternativní prostor, ve kterém je možné zapomenout na starosti všedního dne, odtrhnout se od reality a trávit omezený čas ve společnosti lidí, se kterými čas trávit chtějí, nikoliv musí. Jeden z dotazovaných vypovídá: „...pro mě je to velké únik. Já jsem byl třeba teď půl roku v Chomutově a bylo to pro mě dost utrpení. O víkendech jsem předělával byt a přes týden pryč a nemůžeš si zajít na pivo. Jako chodil jsem tam na pivo s lidma jinýma, jako dobrý, ale tohle mi prostě strašně chybělo. Pro mě je to docela moc“ (Standa, 26 let). V této souvislosti Albert K. Cohen tvrdí, že jakkoliv budeme mluvit o toleranci rozdílů u ostatních lidí a respektu k nim, soudíme nakonec podle toho, jak moc s námi jiní souhlasí. S lidmi, kteří cítí a myslí stejně, jako my se cítíme uvolněně a nemáme potřebu se jim bránit, vítáme jejich přítomnost, méně se stýkáme s lidmi, kteří nesdílí stejné názory [Cohen in Gelder, Thornton 1997: 47].

Přátelství je vnímáno jako základní hodnotový kámen subkultury apolitických skinheads a objevuje se v jakékoliv sebeinterpretaci skinheads. Přátelé

jsou definováni jako náhradní rodina, okruh lidí se stejnými názory, kteří se mohou postavit jeden za druhého. Velice silný je pocit souměřitosti, soudržnosti ve smyslu kolektivu, potřeby někam patřit, stýkat se s lidmi, se kterými se cítí dobře. Ochota pomoci, obětování se pro druhého ve chvílích ohrožení či vzniklých problémech vytváří velice silnou kolektivní identitu. „... kamarádství, to si cením hodně vysoko a to si myslím, že k tomu kultu jako dost patří, že je potřeba se v tomhle mít o koho opřít. To se mi na tom strašně líbí, že ty vazby jsou strašně pevné, aspoň si to myslím, doufám, že nejsem naivní, že za sebou stojíme, to mě na tom baví... Celá ta scéna a je spojená celá s tou rebelií nějakou, a když se to nějak přepískne, třeba nějaký rvačky, tak je myslím třeba za sebou stát“ (Standa, 26 let).

V subkultuře apolitických skinheads nejde pouze o lokální síť přátelství, ale o globální kult se společnými charakteristikami [Greener, Hollands 2006], který se utváří s místními specifiky. Přístup ke zkoumání subkultury ale nelze pojmovat takto zjednodušeně. Rozdíl mezi anglo-americkou a východní společností je tak markantní, že někteří badatelé poukazují na nemožnost využití západních konceptů pro východní prostředí [Tarasov 2008]. V našem výzkumu dotazovaní skinheads tvrdí, že v rámci subkultury je možné díky společným hodnotám, postojům a názorům získat nové přátele, seznámit se s lidmi, kteří rozumí vámi uznávanému životnímu stylu, u kterých budete vědět, co od nich očekávat právě díky zhruba daným rysům subkultury jako celku. „Mně se vždycky líbila jako představa jet do Singapuru na dovolenou, protože sem s těma lidmi ve spojení. A já toho vydavatele Lion city skinzinu nenajdu na tom letišti. Já budu úplně ztracený, ale protože na sobě budu mít Fred Perry a těžký boty, tak ten človíček si mě najde v tom milionu lidí. A i kdyby to nebyl on, řekne: Hele ty nosíš stejný věci jako já, máš srdce asi na stejném místě jako já. A to mě hrozně láká. Je to o tom, že když potkáš, cizího člověka v cizím městě tak ti neposkytne nic, nebo aspoň víš, že nemusí. Ale když potkáš skinheada tak aspoň víš, že tě pozve na pivo, že bude sranda, že budeš mít kde jíst a kde spát“ (Petr, 27 let).

Apolitici skinheads se shodují na tom, že být skinheadem je nepopsatelný pocit, který pochopí pouze člověk, který ho prožije. Zůstává tedy otázkou, na kolik se externistovi – mně – podařilo do subkultury proniknout, pochopit její příslušníky a co neobjektivněji a nejpřesněji ji popsat.

ZÁVĚR

Dnešní skinheads se liší od těch, které bylo možno vidět v ulicích Londýna v 60. letech. Jsou také jiní než ti, které jsme vídali v klubech porevoluční Prahy. Subkultura se mění tak, jak se mění lidé, kteří se v ní pohybují a vliv má samozřejmě i vývoj celospolečenský.

Apolitici skinheads dnes nejsou třídně ukotveným a koherentně generačním hnutím, ani hnutím se společným politickým cílem, jak o subkulturách smýšleli první subkulturalisté. Viděno po způsobu post-subkulturních teorií a očima nezávislého pozorovatele ale dochází k rozmlžení demarkačních linií subkultury, dochází k individualizaci mládeže a značné fluktuaci nestabilních členů z jedné subkultury do druhé. Přestože si dotazovaní skinheads zakládají na autentičnosti, opravdovosti stylu a smějí se přelétavým návštěvníkům různých subkultur, kteří nakonec podléhají šedé mainstreamové společnosti, jednou nohou mají do stejné šedi nakročeno. Obrovský tlak moderního způsobu života se všemi variantami trávení volného času a možností častěji měnit formu svého životního stylu, širší škála pracovních příležitostí a vzdělávání se časem jistě podepíše i na skinheads.

Zatím se ale drží semknutí kolem svých kulturních hodnot a mají naději přežít jako subkultura minimálně několik dalších let. Nesou v sobě odkaz starý téměř půl století, a ačkoliv dochází k menším proměnám, v základech stojí pevně ukotvená subkultura. Tomuto svéráznému kultu se daří držet se dál od politických ambicí a udržovat tak konzistentní směr subkultury – směr k novým přátelstvím a hudebním kreačím.

Apolitici skinheads jako jedni z mála v České republice zatím ještě nepodlehli komercializaci a nestali se trendy záležitostí, ačkoliv například značky obléčení, které jsou pro apolitické skinheads typické, dnes zakoupíte kdekoliv. O to ale ve své podstatě nejde. Být skinheadem obnáší účast a obětování části svého já tomuto uzavřenému celku, který věří, že není možné se subkultuře věnovat polovičatě, stejně jako není možné prožívat příslušnost k subkultuře z pozice neautentického následovníka. Nezvaní a přelétaví hosté mají malou šanci do subkultury proniknout a pod vztyčeným prstem fyzické konfrontace se o to často ani nepokoušejí.